

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Факультет гуманітарних наук
Кафедра літературознавства імені Володимира Моренця

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: «СПЕЦИФІКА КВІР-ТЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ
ФАНФІКШЕН»

Виконала: студентка 4-го року
навчання
Спеціальності – 035.1 ФІЛОЛОГІЯ
(Українська мова та література);
освітньої програми: *Мова,
література, компаративістика*

Борисенко Єва Андріївна

Керівник: Семків Р. А.,
кандидат філологічних наук, доцент

Рецензент _____
(прізвище та ініціали; наук. ступінь, вчене звання)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____

«_____» _____ 2025 р.

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КВІР-ТЕМАТИКИ У ФАНФІКШЕНІ	10
1.1. Квір-контекст історії фанатської творчості.....	12
1.2. Передумови та особливості процесу створення квір-фанфіку.....	16
1.3. Слеш: основні характеристики.....	21
1.4. Фемслеш: основні характеристики.....	27
1.5. Тег як різновид жанру у квір-фанфікшені.....	31
РОЗДІЛ 2. КВІР-ТЕМАТИКА В УКРАЇНСЬКОМУ ФАНФІКШЕНІ: КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ.....	36
2.1 Український слеш-фанфікшен на АОЗ.....	39
2.2 Український фемслеш-фанфікшен на АОЗ.....	46
РОЗДІЛ 3. КВІР-ТЕМАТИКА В УКРАЇНСЬКОМУ ФАНФІКШЕНІ: АНАЛІЗ ЗМІСТУ.....	52
3.1 Аналіз обраного слеш-фанфіку.....	52
3.2 Аналіз обраного фемслеш-фанфіку.....	60
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність роботи.

Складно заперечити, що в літературному світі, аналогічно реальному, у переважній більшості сфер людського життя досі превалює гетеронормативність – суспільне уявлення про гетеросексуальну орієнтацію як єдину істинну норму сексуальної поведінки людини (М. Ворнер). Вимір літератури, не зважаючи на значний прогрес у цій сфері, досі демонструє популярність такого світогляду. В Україні доробок експліцитної ЛГБТ-центрованої літератури з нейтральним та/або позитивним зображенням квір-героїв, окрім того, що досить нечисленний – якщо починати відлік датованим початком ХХ століття «Андрієм Лаговським» А. Кримського і закінчувати декількома романами, виданими у 2024 році – ще й вкрай мало досліджений. Таку непопулярність теми спричинив складний комплекс культурно-історичних причин. По-перше, довготривала цензура та репресії: говоримо не просто про заборони, й не тільки про заборони пов'язані з ЛГБТ-ідентичністю, а про репресії загалом, про систематичний геноцид української нації, пов'язаний в першу чергу з національністю, а не сексуальністю чи гендером. По-друге, капіталістичний економічний устрій: ЛГБТ-література, навіть за умови проходження через жорсткий фільтр особистісних світоглядних упереджень видавців, почала ними ж вважатися занадто «нішевою», а отже – неприбутковою. Все це постає перепонами на шляху розвитку молодих авторів, що вибирають висвітлювати у своїх творах квір-тематику. В прагненні знайти творче вираження, частина з них зрештою звертаються до фанатської письменницької спільноти, що з самого заснування вписала епітет «квір» у свою історію. Фанфікшен, фундаментальними принципами якого є непрофесійність, некомерційність та вільне вираження авторської творчості

стає ідеальним прихистком для ЛГБТ-авторів. До сьогодні простір фанатських текстів, не зважаючи на стрімкий розвиток квір-секцій видавництв, залишається лідером за кількістю, різноманітністю та доступністю серед усіх наявних ресурсів квір-літератури.

Квір-студії як окремий напрямок дослідження ідентичності людини виник й почав стрімко розвиватися у Сполучених Штатах Америки, та Європі, в другій половині ХХ століття. Основним його фокусом стало вивчення стосунків індивіда та суспільства в контексті його сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, відмінної від загальноприйнятих гетеросексуальної та цисгендерної. Першочергово проблему досліджували з історичного та літературознавчого боку, але пізніше вона поширилась у всі інші гуманітарні галузі. Однією з найбільш впливових праць з теми постає «Історія сексуальності» М. Фуко, в якій автор наголошує на тому, що сексуальна орієнтація є не прийнятим суспільством соціальним конструктом. З часом, під впливом цієї та інших праць, у квір-студіях відокремлюється окрема галузь – квір-теорія, що спрямовує свій фокус на спростування гетеронормативних суспільних уявлень шляхом вивчення всього, що випадає з рамок гетеросексуальності і впадає в рамки філософії та літературознавства. Першими впливовими дослідниками цього напрямку вважаємо Дж. Батлер, Л. Берлант, М. Ворнера, І. Косовські Седвік, Т. де Лауретіс.

Фанфікшен як літературне та культурне явище почав цікавити антропологів та літературознавців з англомовного академічного простору наприкінці ХХ століття: найпершою по-справжньому впливовою роботою на тему вважаємо монографію Г. Дженкінса «Текстові браконьєри: телевізійні фани та партисипаторна культура», вперше видану в 1992 році. Хоча ця праця не була першою з теми, з її появою спалахнув світовий науковий інтерес до

фанатської літератури. У роботі досліджено соціальний та культурний статус фаната, розвінчано низку стереотипів стосовно них, окреслено фандом як нову форму спільноти та описано деякі її ключові практики. Окрім цього, за останні більш ніж три десятиліття фанфікшен встигли дослідити з різноманітних боків, зокрема антропологічного й культурологічного (Дж. Грей, Г. Дженкінс, Дж. М. Фаталах, М. Хілс), та літературознавчого (К. Бюссе, Ф. Коппа, С. П'ю, Б. Томас).

Стосовно ж квір-фанфікшену, Г. Дженкінс у «Текстові браконьєри: телевізійні фани та партисипаторна культура» присвятив окремий розділ слешу, що не може не свідчити про важливість творів такого спрямування для фанатської спільноти. У ньому Г. Дженкінс подає коротку історію слешу, його структурні й наратологічні особливості.

Не можна також не відмітити Дж. Расс та її есей «Pornography by Women, For Women, With Love» (1985) – одну з перших робіт про слеш-фанфішн, на основі якої сформувався сьогоденне уявлення про його функцію «порнографії для жінок», що, однак, фокусується не на експліцитному описі акту, а на емоційній близькості двох рівноправних персонажів. Е. Веб у «Slash as Genre» (2012) детально досліджує «анатомію» жанру – типову структуру та особливості його творів. К. Бюссе у «Framing Fan Fiction: Literary and Social Practices in Fan Fiction Communities» (2017) розглядає функції фанфікшену як комунікаційної одиниці фандому, а також досліджує специфіку зображення гендеру та сексуальної орієнтації персонажів в слеш і фемслеш фанфікшені.

Дослідження фемслешу методологічно часто відрізняються від досліджень слешу. Більшість із них – case studies, що досліджують «жанр» фемслешу в контексті певного фандому: К. Мур (2009) – «The L word»; Г.

Джонес (2000, 2002), Р. Ханмер (2003, 2014) – «Хена: Warrior Princess»; М. Стенфіл (2017), А. М. Чапман-Келлі (2024) – «Once Upon a Time» тощо.

Визначною рисою українських досліджень фанфікшену постає відокремлення самобутнього виміру вивчення феномену, а саме дослідження його перспектив в рамках шкільного освітнього процесу – окреслення фанфіку як навчального інструменту на уроках української та світової літератури. Виділяємо праці О. Бушакової, С. Тіхоненко, Л. Телішевської, І. Хроменко, О. Ніколенко та інших. Окрім цього, українські науковці досліджують як культурологічний (О. Гудошник, І. Гурова, В. Яровкіна), так і літературний (Д. Березіна, Д. Єпик, Л. Єпик, К. Ігошев, Д. Станко) аспекти явища. Цікавить фанфікшен й Києво-Могилянську академічну спільноту – не можемо не згадати праці М. Панфьорової: «Шипінг як стратегія інтерпритації», «Вибудування історичного простору у фанфіках про Петрлюру й Винниченка».

Однак, досі вкрай мало дослідженим є один з ключових аспектів фанатської літературної творчості – популярність ЛГБТ-тематики як серед авторів, так і серед читачів. Лише за останній рік на найбільшому архіві фанфікшену Archive of Our Own було опубліковано більше одного мільйону слеш-фанфіків та близько двохсот п'ятдесяти тисяч фемслеш робіт. З них більше чотирнадцяти тисяч та більш ніж півтори тисячі фанфіків відповідних спрямувань – українською мовою. Для порівняння, станом на травень 2025 року на Archive of Our Own загалом опубліковано трохи більше двадцяти чотирьох тисяч робіт українською мовою. Таким чином, близько 65% українськомовних робіт на платформі складають фанфіки квір-спрямування. Саме тому вважаємо обрану тему актуальною для дослідження.

Мета нашої роботи полягає у виявленні й окресленні унікальних характеристик українськомовної секції квір-фанфікшену.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки *завдань*:

- визначити місце квір-фанфікшену в історії як самого фанфікшену, так і літератури в цілому;
- дослідити процес створення квір-фанфіку;
- визначити типову структуру слеш та фемслеш фанфіків;
- окреслити жанрові особливості квір-фанфікшену;
- схарактеризувати особливості українськомовної секції слеш та фемслеш фанфікшену Archive of Our Own;
- схарактеризувати особливості вибраних фанатських українськомовних квір-творів.

Методи вирішення поставлених завдань включають описовий, порівняльно-історичний методи, математично-статистичні методи (реєстрування, ранжування), герменевтичну та квір критики.

Способи вирішення поставлених завдань включають аналіз літератури, що висвітлює розвиток світової літератури та фанфікшену в контексті ЛГБТ-руху, кількісний аналіз українськомовного квір-фанфікшену, аналіз змісту вибраних робіт.

Методологія дослідження включає literature review, кількісницький аналіз українськомовної секції слеш та фемслеш фанфікшену на Archive of Our Own та аналіз змісту обраних українських слеш та фемслеш фанфіків.

Метолодологічна основа дослідження складається з праць Дж. Долімора, І. Косовські Седвік (квір-критика), Г. Дженкінса, К. Бюссе та інших

(фанфікшен). В контексті нашого дослідження вважаємо також доречним звернутися до найбільшої онлайн-енциклопедії від фанатів про фанатів і для фанатів – Fanlore.org. Звідти ж беремо найбільш точне й водночас універсальне визначення фанфікшену: «*Fanfiction [...] is a work of fiction written by fans for other fans, taking a source text or a famous person as a point of departure*»¹.

Зважаючи на велику кількість українських слеш-фанфіків (більше 14 тисяч р.), задля зручності підрахунку було прийняте рішення виокремити дві групи фанфікшену наступним чином: 1) за спаданням (від найбільших до найменших значень) кількості переглядів; 2) відсортованих за спаданням (від найбільших до найменших значень) кількості вподобань – та обмежитися репрезентативною вибіркою в 2500 р. для кожної з них. Таким чином, вдалося опрацювати близько 15% загальної кількості слеш-фанфіків, не втрачаючи репрезентативності даних. Фемслеш-фанфікшен, зважаючи на менший обсяг (трохи більше 1700 р.), вдалося обрахувати у повній мірі.

Фанфіки для аналізу змісту було обрано за наступними критеріями: 1) твір опублікований в Інтернет-архіві фанфікшену Archive of Our Own; 2) обраний твір має слеш/фемслеш спрямування; 3) фанфік написаний українською мовою; 2) обраний твір має найбільшу кількість вподобань (Kudos) з-поміж усіх українських фанфіків слеш/фемслеш спрямування; 3) твір не є «оригінальною роботою», тобто має медіа-першоджерело; 4) обраний фанфік не є перекладним твором.

Об'єктами дослідження постають фанфіки «Неприємності на його порозі» автора I_found_the_meaning та «Дратуюче» автора Valse_melancoli, розміщені на платформі Archive of Our Own.

¹ Fanfiction. *Fanlore*. URL: <https://fanlore.org/wiki/Fanfiction> (date of access: 09.03.2025).

Предметами дослідження постають особливості українського слеш та фемслеш фанфікшену.

Положення на захист:

1. Квір-тематика є помітною частиною українського фанфікшену;
2. Український квір-фанфікшен активно розвивається на платформі Archive of Our Own, зберігаючи традиції світового квір-фандому;
3. Поширеною у квір-фанфікшені є наступна композиційна побудова твору, вперше виокремлена Г. Дженкінсом: «The Initial Relationship», «Masculine Dystopia», «Confession» та «Masculine Utopia» – однак, більшість творів лише частково її дотримуються;
4. Найпопулярнішими тропами у слеш- та фемслеш-фанфіках є альтернативний всесвіт (англ. Alternate Universe), ангст (англ. Angst), флафф (англ. Fluff), харт/комфорт (англ. Hurt/Comfort), романтика (англ. Romance), та «x to y» (Friends to Lovers, Enemies to Lovers, Strangers to Lovers, та Enemies to Friends to Lovers).
5. Український слеш-фанфікшен вирізняється популярністю гумористичних та сатиричних творів;
6. Український фемслеш є менш розвиненим за слеш і представлений переважно короткими творами.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КВІР-ТЕМАТИКИ У ФАНФІКШЕНІ

М. Фуко завдяки, зокрема, своїй фундаментальній чотиритомній праці «Історія сексуальності» (1976-2018) став одним з найвпливовіших теоретиків сексуальності за останнє століття. Описані вченим ідеї лягли в основу не лише квір-теорії як такої, а й, зокрема, в основу квір-критики в літературі. Саме він сформував сучасне уявлення про сексуальність як соціальний конструкт, нав'язаний «панівною» культурою, й описав перехід сексуальності із «проблеми» індивідуальної в «проблему» суспільну, із «дії» в «ідентичність» у XIX столітті – «*the sodomite had been a temporary aberration; the homosexual was now a species*» [19, с. 43]. Одна з основних ідей, на якій наголошує М. Фуко – влада є основним важелем, що конструює та контролює загальноприйняте уявлення про сексуальність у певний період історії.

Таким чином, коливання культурно-ідеологічного маятника – постійна зміна панівної моделі сприйняття того чи іншого явища суспільством – не оминають і квір-вимір, зокрема – вимір квір-літератури. Перманентна боротьба піднесення (експресії) та спаду (респресії) ЛГБТ-тематики, не є, однак, ізольованою від інших сфер суспільного життя. Дж. Долімор у своїй праці «Сексуальне дисидентство» доводить, що «*соціально-політична криза [...] породжує нагальну потребу здійснювати поліційний нагляд за сексуальною збоченістю*» [2, с. 346], адже найпростіше перекласти усі негоди, й, відповідно, відповідальність за них на Іншого. Так було за часів усіх відомих диктаторів, такий же «відкат праворуч» спостерігаємо й зараз, до прикладу, у Сполучених Штатах Америки з початком президентства Д. Трампа. «Іншими», відповідно, найчастіше виступають дисиденти. Парадокс, однак, полягає в тому, що панівна культура, сама того не усвідомлюючи, шляхом

впровадження певної заборони не виштовхує дисидентів за межі суспільства, а, навпаки, ставить їх у його центр. Дж. Долімор називає це явище «динамікою збочень». Окреслення «збочення» як кордону прийнятої норми, з одного боку, робить можливим визначення самої норми. З іншого, однак, занадто фокусує увагу людини на самому «збоченні» замість норми [2, с. 330]. Саме тому згаданий нами раніше культурний «маятник», насправді, не зовсім маятник, а скоріше спіраль: кожна зміна загальноприйнятої політичної парадигми спонукає народження нового виду опору серед дисидентів, поставлених у центр уваги суспільства.

Ів Косовські Седвік в «Epistemology of the Closet» називає «вихід із шафи» основним концептом (силою), навколо якого формується гомосексуальний досвід людини. Камінг-аут в уявленні авторки є не самоціллю (а якщо й може нею бути, то хіба утопічною, недосяжною), а скоріше наскрізним нарративом гомосексуального досвіду. Це – механізм утиску, що просік усі прошарки існування гомосексуальної особистості: від індивідуального (ненависть до себе, внутрішня гомофобія), до суспільного (ненависть оточення, «зовнішня» гомофобія) [26, с. 67-76]. Гомосексуальна людина ризикує бути засуджена незалежно від того, яку стратегію взаємодії з «шафою» вона вибере: соціум тавруватиме як за надмірну відкритість, так і за надмірну закритість, яка може засуджуватися, наприклад, більш «відкритою» гомосексуальною частиною кола спілкування людини: партнером, друзями тощо. Образ «шафи», і разом з ним дихотомія імпліцитне-експліцитне є наскрізною для ЛГБТ-літератури. Так, наприклад, персонажі з творів «ранніх» квір-авторів, таких як О. Вайлд, Г. Джеймс, Г. Мелвілл, М. Пруст та інших є одночасно і гетеро-, і гомосексуальні, адже їх сексуальність ні спростована, ні доведена автором. Таким чином, Ів Косовські-Седвік наголошує, що в процесі

інтерпретації тексту важливо приділяти увагу не тільки «явному», а й у «потаємному».

Іронічно, що рік, з яким прийнято асоціювати появу фанфікшену – 1967 – збігається з роком «народження» «Смерті автора» Р. Барта, адже фанфікшен – явище, сама ідея якого виникає з можливості множинної інтерпретації тексту читачем, з ідеї перетворення імпліцитного в одному тексті на експліцитне в іншому. Більш завзяті, однак, читачі (або ж, іншим словом – фанати) здатні заходити набагато далі, ніж просто продукування нової інтерпретації: вони здатні на її основі, в межах великого «всесвіту», створити абсолютно новий, унікальний «світ», у якому перетворюють неказане на сказане.

Перше подібне перетворення у вигляді фанфікшену з'являється у фанатському журналі – фензіні (від *fan magazine*) – й приймає форму фанатських «додаткових епізодів», написаних шанувальниками популярного у другій половині ХХ ст. телевізійного шоу в Сполучених Штатах Америки – «Star Trek».

Квір-контекст історії фанатської творчості

Нове коливання маятника (або ж новий завиток спіралі) – сексуальна революція 1960-70-х років, як реакція на традиційний ідеал «nuclear family», а також потяг до пошуку імпліцитного через інтерпретацію тексту стають культурно-літературними передумовами появи ЛГБТ-фанфікшену.

Квір-фанфіки з'являються не набагато пізніше самого поняття фанфікшен. Все починається з Кірка і Спока, головних героїв вже згаданого серіалу «Star Trek», між якими фанати починають вбачати дещо більше, ніж просто міцну чоловічу дружбу. Термін слеш (англ. *slash*) походить від назви скісної риски, що вказує на наявність романтичних та/або сексуальних

стосунків між персонажами: наприклад, Kirk/Spock, або, скорочено K/S [24, с. 186]. Таку пару також прийнято називати пейрінгом (англ. *pairing*). Першим виданим у фензіні слеш-фанфіком стає «A Fragment Out of Time» (1974) авторства Diane Marchant – історія всього на 500 слів, що, однак, настільки заплутано описує стосунки між головними героями, що більшість фанатів і не здогадуються, про кого й про що йде мова [5]. Цілком вірогідно, однак, що фанати писали та поширювали слеш про Кірка, Спока та інших персонажів в приватних колах ще до публікації «A Fragment Out of Time». Так, наприклад, зберіглися згадки про інший фанфік під назвою «The Ring of Soshern» 1968 року написання, авторства Jennifer Guttridge [38].

Незважаючи на теперішню популярність слешу, початково він був сприйнятий спільнотою шанувальників негативно. Багато хто вважав слеш «насильством над персонажами» – неналежним використанням матеріалу, що занадто сильно відходить від оригіналу, порушуючи усталені в уявленні фанатів характери персонажів [24, с.187]. Наразі, однак, ситуація кардинально змінилася – слеш постає домінантним видом фанфікшену на переважній більшості існуючих онлайн-платформ.

Фемслеш (англ. *femslash*, від *female slash*) фанфіки з'являються майже тоді ж, коли і слеш – всередині 1970-х років, однак довгий час, аж до 1990-х років, залишаються непопулярними серед фанатів, існуючи лише в колах невеликих лесбійських спільнот [17]. Перші фемслеш твори так само з'являються у фандомі «Star Trek», однак, розповідають про стосунки між жіночими персонажами франшизи. Ведуться суперечки про те, який з двох фемслеш фанфіків: «Kismet» авторства Dani Morin чи «And Then...» авторства С.М. – був першим [там само].

Початок першої хвилі популярності фемслешу Г. Дженкінс пов'язує з есеєм П. Ф. Лемб і Д. Л. Вейс «Romantic Myth, Transcendence, and Star Trek Zines» (1986), у якій дослідниці розмірковували про те, чому слеш-фанфікшен став популярним серед гетеросексуальних жінок. Саме після появи цієї праці кількість лесбійських фанфіків стрімко зростає [24, с. 197]. До того ж, 1990-ті стали вкрай сприятливим часом для популяризації й розвитку фемслешу з виходом телевізійного серіалу «Xena: Warrior Princess» – «*the first popular SFF show that featured two female leads that regularly interacted with one another*» [17]. Однак, фемслешу до сьогодні не вдалося досягти такого ж рівня популярності, який має слеш. Причину цьому вбачаємо в першу чергу в різниці в цільовій аудиторії двох видів фанфікшену. Як влучно зауважує у своїй статті А. Кранц, слеш в переважній більшості написаний гетеросексуальними жінками для гетеросексуальних жінок, тоді як фемслеш – квір-жінками для квір-жінок – аудиторії за своєю чисельністю, очевидно, набагато меншій [14].

«Там, де є влада, виникає й опір» – пише М. Фуко в першому томі «Історії сексуальності», в якому також описує відношення сексуальності до влади [19, с. 95]. Уявлення про гомосексуальність як «бунт» проти усталеної системи виникло ще за часів вчення З. Фрейда та його послідовників-критиків, що розглядали її як спробу людини обійти «Едипів комплекс» [2]. Проте, як і М. Фуко, Дж. Долімор зрештою спростовує ідею того, що опір є визначальною характеристикою гомосексуальності: «*поліморфно збочене нарешті виснажилось як чисте джерело революційності й лишається тільки оповідним утвердженням розмаїття, водночас і ностальгійним, і утопічним, поглядом, що дивиться водночас і вперед, і назад*» [2, с. 317]. До сьогодні на усіх ЛГБТ-персон, винятково за фактом маргіналізованості спільноти, до якої

вони належать, ставлять клеймо «революціонера», «дисидента» – як певне очікування того, що всі з них тим чи іншим чином докладаються до адвокації за свої права. Це уявлення, однак, далеке від реальності.

Те саме можемо сказати й про фанфікшен. Г. Дженкінс і Е. Кустрітц визначають квір-фанфікшен скоріше як аполітичний, адже першочерговою метою його створення не був протест проти гетеронормативності чи патріархату. Винятково через наявність ЛГБТ-тематики фанатська література набула характеристики опозиційності. Г. Дженкінс влучно підсумовує: «*slash confronts the most repressive forms of sexual identity and provides utopian alternatives to current configurations of gender; slash does not, however, provide a politically stable or even consistently coherent response to these concerns*» [24, с.189]. Левова частка фанфікшену взагалі не акцентує на сексуальній орієнтації персонажів як на певному «потрясінні», в якому обов'язково треба зізнатися собі або оточуючим (повертаючись до теорії І. Косовські). Гомосексуальність частіше виступає інтегральною частиною особистості героя, невимушеною й природньою характеристикою особи. Про це говорять й самі фанати: Е. Кустрітц у своєму дослідженні зазначає, що 47% опитаних респондентів не визначають сексуальну ідентичність як центральну проблему слешу [27, с.77]. В контексті «боротьби» можемо говорити хіба про історії, в яких основним конфліктом персонажа постає прийняття себе. Подібний троп, однак, зазвичай притаманний довшим роботам, де автор має змогу детальніше розказати про шлях героя.

Таким чином, квір-фанфікшен не є інструментом супротиву ЛГБТ-спільноти проти патріархату та гомофобії. Для того ж, аби визначити, чим квір-фанфікшен є, потрібно спершу зрозуміти, як він «народжується».

Передумови та особливості процесу створення квір-фанфіку

Кожне медіа має потенціал стати предметом палкої любові фанатів, а отже – основою для написання фанфікшену. Відзначаємо, однак, деяку прискіпливість фанатів до відбору матеріалу улюбленого медіа, що виникає безпосередньо через високий рівень емоційної залученості в історію. У кожному сюжеті, для кожного окремого героя спільнотою поступово, шляхом неодноразового перепрочитання і переосмислення першоджерела відбираються «ключові» факти, з яких формується певний образ чи уявлення про історію та її учасників. Вкрай рідко трапляється, що фанат не ділиться своїми спостереженнями чи думками зі спільнотою. За словами Г. Дженкінса, уявлення фаната *«cannot and does not exist in isolation, but is always shaped through input from other fans and motivated, at least partially, by a desire for further interaction with a larger social and cultural community»* [24, с. 76]. Такі образи, зазвичай, є сумішшю «канону» – фактичного матеріалу з медіа, та «фанону» – певного уявлення про подію чи персонажа, що, хоч і не були згадані в оригіналі, закріпилися в фанатській спільноті як істинні. Подібні внутрішні «міфи» можуть набувати широкого розповсюдження та навіть досягати такої ж статусної важливості, що й матеріали першоджерела [24, с. 102].

Варто зауважити, що фанфікшен – література, де в центрі історії в переважній більшості випадків стоїть персонаж, а не подія. Це означає, що фанатська спільнота під час прочитання обраного медіа спершу звертає увагу на поведінку та взаємодію персонажів, а сюжет вбачає радше як тло, на якому ці персонажі існують. Епізоди, що здобувають найбільшої популярності серед фанатів, за словами Г. Дженкінса, в ідеалі підтверджують «канонічну» інформацію про героїв, але й водночас залишають простір для розширення фанону, додаючи нових смислових та емоційних прошарків до характеру чи

мотивації персонажа [24, с. 98]. Зазвичай, це епізоди-передісторії, які розширюють контекст життя героя, або такі, що поміщають його в нестандартні обставини, даючи таким чином можливість розкрити нові риси характеру через реакцію на них [24, с. 98]. Ідентичні тенденції визначаємо, зокрема, й для квір-фанфікшену.

Такий глибокий рівень аналізу улюбленого медіа забезпечується явищем, що стало стандартною практикою у фанатських спільнотах – перепрочитання. Про унікальність перепрочитання вперше зауважив Р. Барт, який відзначав, що воно суперечить комерційним та ідеологічним «звичкам» суспільства, адже для того, аби підтримувати в людях інтерес до покупки нових книжок, вже придбані мають втрачати свою релевантність після першого прочитання [8, с. 15-16]. Перепрочитання також дає змогу по-новому проінтерпретувати текст, адже фокус читача під час повторного прочитання зміщується з загального (сюжету) на окреме (події), наприклад, на персонажів та їх стосунки одне з одним, символи або підтекст [там само]. В контексті фанатської спільноти, перепрочитання також може виглядати як перепереглядання (телевізійних шоу, кінофільмів, відеокліпів), перегравання (комп'ютерних ігор) та переслуховування (пісень) тощо. З появою мережі Інтернет та надбанням фанатами більшого контролю над улюбленим твором, «перепрочитання» також стали більш контрольованими: тепер, за бажанням, можна передивитися тільки улюблений епізод, або навіть тільки невелику його частину, пропустивши все інше. Загалом, така практика забезпечує зміцнення емоційного зв'язку з обраним медіа, а також дає змогу глибше його дослідити, і як наслідок – створити нові інтерпретації. Г. Дженкінс зазначає, що перепрочитання «*is central to the fan's aesthetic pleasure*» [24, с. 69], оскільки дає змогу «погратися» з наративними прогалинами, не поміченими раніше

деталлями, незакритими темами та внутрішніми протиріччями першоджерела, щоб доповнити й оновити загальноприйняті «міфи» фан-спільноти. Для квір-фанфікшену, зокрема, такі пошуки часто мають на меті знайти «зачіпки», на яких можна побудувати нові квір-історії про улюблених персонажів. Однак, є у перепрочитання й інша сторона: кожний наступний раз воно все більше виснажує запал шанувальника [24, с. 74]. Зрештою, фанати завжди прагнуть до «свіжого» контенту, й між появою нового та перепрочитанням старого існує тонка межа, на якій зазвичай тримається інтерес до улюбленого медіа.

Деякі медіа, однак, *a priori* мають більший потенціал зібрати навколо себе спільноту вірних фанатів, і, як результат – стати основою для фанфіку. Парадокс полягає в тому, що чим більше наративних «прогалін» має певна історія, тим ширшим стає простір для реалізації фантазії фаната, й, відповідно, тим привабливішою вона стає: «*a fan, thus, pools the information explicitly given about the character on the aired episodes [...] to offer a succession of speculations designed to account for a perplexing gap in the narrative information*» [24, с. 102]. Так, наприклад, багато фанатів-авторів спекулюють і, відповідно, намагаються описати, що відбувалося з героями під час *timeskip* – навмисно пропущених проміжків часу в фільмах та телевізійних шоу – або ж загалом змальовують ті часові проміжки, які історія опускає заради зручності: щоденну рутину або час героя наодинці.

Тенденцію до «існування в проміжках» особливо чітко прослідковуємо в квір-спільнотах шанувальників, де більшість фанфіків народжується з «недомовок» першоджерела. Так, наприклад, цілком правдивим буде твердження про те, лєвова частка персонажів у медіа-першоджерелах насправді є «асексуальними», адже їх сексуальна орієнтація не проговорюється авторами: деякі зовсім не вступають в стосунки протягом

твору, на орієнтацію інших автор може «натякати» шляхом введення їх у, зазвичай, гетеросексуальні стосунки. Однак, вкрай рідко герої вголос називають свою ідентичність. Це відбувається тому, що (зазвичай гетеросексуальні) автори часто припускають, що сексуальна орієнтація їх героїв і так очевидна, адже в їх уявленні «стандартом» за замовчуванням виступає гетеросексуальність. Однак, для фаната, який звик аналізувати текст до найдрібніших деталей, немає нічого очевидного. Для фаната, все, на що не було експліцитно наголошено першоджерелом, може піддаватися інтерпретації: *«the fictional universe is inconsistent, and does not guide the reader as to what is or is not possible (whether same-sex desire is or is not recognized in that society)»* [42, с. 4]. Часто цьому сприяє ще й те, що найтісніші стосунки більшість персонажів вибудовують саме з персонажами тої ж статі. Ці, здавалось би, дружні стосунки подекуди виявляються набагато більш чуттєвими й інтимними, ніж ті романтичні, в які вступають герої. Це явище згадує Г. Дженкінс в «Текстові браконьєри: телевізійні фани та партисипаторна культура» [24, с. 202-205].

Фанатська тенденція до аналізу «проміжків», однак, не могла залишитися поза увагою корпорацій, що продукують контент. З метою збільшити охоплення, та, відповідно, свої статки, деякі з них починають навмисне додавати «прогалини-пастки» в продукт, який створюють, аби привернути увагу аудиторії, зокрема й ЛГБТ-фанатів. Явище, коли такі навмисні «проміжки» стосуються сексуальної орієнтації або стосунків двох персонажів однієї статі, між якими існує певна постійна напруга, й історія натякає на те, що вони можуть бути «більше ніж друзями», називають *queerbaiting* (від англ. *bait* – наживка). Дж. Фатала визначає квірбейтинг як *«a strategy by which writers and networks attempt to gain the attention of queer viewers*

via hints, jokes, gestures, and symbolism suggesting a queer relationship between two characters, and then emphatically denying and laughing off the possibility» [16, с. 491]. Серйозні «натяки» на більш ніж дружні стосунки між персонажами однієї статі, які, однак, так і не розвинулися у щось більше (або їх розвиток був навмисне припинений) знаходимо у таких медіа як «Sherlock», «Supernatural», «The 100», «Supergirl», та навіть у серії книг «Гаррі Поттер» (випадок Альбуса Дамблдора). Незважаючи на те, що квірбейтинг переважно негативно оцінюється квір-фанатами, пейрінги, які виникли в його результаті, залишаються популярними. У деяких випадках, квірбейт-пара настільки подобається фанатам, що вони навмисне «ведуться» на спекуляцію й продукують фанатський контент незалежно від наявності квірбейту в медіа. З останніх подібних випадків можемо відзначити пейрінги Wenclair (Wednesday, 2022) та Renga (SK8 the Infinity, 2021). Саме тому, замість того, аби повністю відректися від подібної практики, Е. Шнайдер у своєму есеї «Reclaiming Queerbaiting: A Call To Action» закликає радше реконтекстуалізувати та прийняти її, аби бодай частково повернути квір-спільноті фанатів контроль над своєю репрезентацією [9, с. 56].

Таким чином, світ квір-фанфікшену народжується з наративних «прогалин» в медіа першоджерела, що вишуковуються фанатами шляхом перепрочитання й глибинного аналізу тексту й підтексту твору. Багато дослідників, однак, зазначають, що світ цей доволі часто є ідеалізованим, або ж занадто утопічним, адже не відображає «справжній», неідеальний досвід квір-людей, не висвітлює їх реальні проблеми [27, с. 78]. Однак, як вже було зазначено, квір-фанфікшен все ж переважно аполітичний. Фікрайтери вкрай рідко мають на меті виразити протест проти системи, а коли роблять це, то скоріше підсвідомо. Квір-фанфікшен часто стає політизованим *a priori*,

оскільки стосується ЛГБТ-тематики. Саме тому, навпаки, вважаємо, що «утопічність» квір-фанфікшену може слугувати засобом «звільнення» як квір-авторів, так і квір-читачів від тих проблем, з якими вони щодня стикаються в «реальному» світі.

Слеш: основні характеристики

Коли попросити когось незаглибленого в фанатську культуру описати явище фанфікшену, найчастіше, напевно, можна почути дві тези: 1) це – твори «низької якості»; 2) це – гомосексуальні твори порнографічного характеру. Незважаючи на те, що ці дві тези все ж мають реальне підґрунтя: більшість творів й справді написані авторами-аматорами, і у левовій їх частці в тій чи іншій мірі описано сцени сексуального характеру між особами однієї статі – в контексті нашої роботи спробуємо актуалізувати друге упередження, адже цей стереотип, як і будь-який інший, обмежує світогляд шляхом надмірного спрощення комплексного явища.

Справді, на найбільшій Інтернет-платформі фанфікшену Archive of Our Own (АОЗ) трохи більше третини фанфіків в категорії Ч/Ч (англ. *male/male*) мають рейтинг Mature² або Explicit³. З них, однак, всього трохи більше двохсот тисяч робіт мають тег PWP (англ. *Porn Without Plot* – найбільш відомий тег на позначення творів суто порнографічного характеру, у яких відсутній сюжет). Це може свідчити про те, що з більш ніж двох мільйонів робіт рейтингу Mature та Explicit лише невелика частка має виключно порнографічне спрямування. Таким чином, слеш варто розуміти скоріше як еротику, або ж твори з

² Контент, що включає «дорослі» теми, такі як секс, насильство тощо, однак його описи не є занадто графічними, тобто експліцитно жорстокими.

³ Контент, у якому «дорослі» теми зображені досить графічно.

елементами еротики, аніж порнографію. За словами Г. Дженкінса, «*slash is not so much a genre about sex as it is a genre about the limitations of traditional masculinity and about reconfiguring male identity*» [24, с. 191]. Слеш протистоїть гетеросексуальному жіночому роману, адже за своєю природою не передбачає наявність чоловіка і жінки як двох протиставлених елементів, один з яких завжди, за замовчуванням, має більше влади за інший. Таким чином, у стосунках героїв-чоловіків у слеші немає місця для класичної гетеронормативності та мізогінії, адже у них відсутня звична нам статева (гендерна) соціальна ієрархія.

Це – одна з причин, через яку домінантою в демографії слешу постають саме жінки. Одними з перших, хто спробував осмислити це явище, були П. Ф. Лемб та Д. Л. Вейс у праці «*Romantic Myth, Transcendence, and Star Trek Zines*». На їх думку, причина популярності слешу серед жінок полягає в гендерній, і, відповідно, сексуальній рівності персонажів у творі. Така рівність зумовлена підміною «іншого» (жінки) на «свого», або ж «такого самого» (чоловіка), що руйнує усталену суспільством ієрархію стосунків, адже стає інстинктивно не зрозуміло, хто яку роль має виконувати: «*rather than attempt to make Kirk more cautious, Spock's solution is always to accompany his lover into danger [...] There are no wives. No one stays at home to worry or do the laundry*» [28]. Таким чином, слеш і фемслеш пропонують читачам утопічний світ, в якому немає домінантної ролі в стосунках, або, принаймні, світ, де соціальні ролі в парі не нав'язані ззовні, а залежать від характеру та/або вподобань осіб, унікальної динаміки взаємодії між ними. На цьому зламі гетеронормативності автори, які вже не мають підлаштовувати своїх персонажів до певних суспільним уявлень щодо стосунків, також дозволяють їм виходити за рамки стереотипної

маскулінності: «*Kirk and Spock mix and match traditionally masculine and feminine traits, sliding between genders as they struggle for intimacy*» [24, с. 193].

Інтимні сцени у слеші змальовується в першу чергу з акцентом на глибокий психологічний зв'язок персонажів. Це дозволяє перенести їх із суто тілесного виміру в психоемоційний, який часто відсутній в комерційній порнографії. Слеш-твори фокусуються, натомість, на «*the lovers' personal interest in each other's minds, not only each other's bodies, the tenderness, the refusal to rush into a relationship, the exclusive commitment to one another*» [34, с. 85] тощо. Жінки, що читають слеш, не стільки уявляють себе в ролі чоловіка, скільки уявляють себе в ролі когось рівного чоловікові, хто вступає в «*a sexual relationship that does not require abandoning freedom, adventure, and first class humanity*» [там само, с. 90] Окрім цього, слеш задовольняє потребу жінок в цікавих й глибоких жіночих персонажах у медіа, які, на відміну від більшості, є не лише додатком до чоловічого персонажа в історії. Часто переосмислити вже існуючих героїв простіше, ніж створювати нових, особливо з огляду на те, який глибокий емоційний зв'язок фанати вибудовують з улюбленими персонажами [24, с. 194-195].

Слід, однак, пам'ятати, що, незважаючи на те, що демографічний склад слешу – переважно жінки, багато з цих жінок не є гетеросексуальними. Результати кількісного дослідження читачів фанфікшену, проведеного Б. Келлі в 2021 році свідчать, що з 55 респондентів (серед яких 39 ідентифікують себе як жінки, 1 – як чоловік, 2 – як транс чоловіки, 6 – як гендерквір, 1 – як небінарна особа, 2 – як агендери й 3 – воліють не зазначати свою гендерну ідентичність) 80% визначають свою орієнтацію як негетеросексуальну: 20 респондентів є бісексуалами, 6 – асексуалами, 5 – демісексуалами, 4 – лесбійками, 4 – пансексуалами, 4 – квір, 2 – воліють не зазначати свою

сексуальну орієнтацію і 1 – невпевнені. [25, с. 92-95]. Окрім цього, не всі з фанатів слешу читають виключно цей жанр. Навпаки, більшість з них є «bifictional» (накшталт bisexual), тобто можуть читати одночасно і гет (про гетеросексуальні стосунки), і джен (твори, в яких не описано романтичних та/або сексуальних стосунків між персонажами), і фемслеш (про лесбійські стосунки) [27, с. 74].

Наративна структура слешу доволі мелодраматична, що свідчить про його спорідненість з традиційною «жіночою» художньою літературою: «*slash [...] tries to envision a world where conventional sexual identities are redefined in a more fluid, less hierarchical fashion*», критикуючи таким чином традиційну масулінність та ієрархію сексуальності [24, с. 218-220]. За Г. Дженкінсом, композиційно слеш складається з чотирьох «рухів» (movements), що моделюють «male homosocial-homosexual continuum»⁴ [24, с. 206]:

1. «The Initial Relationship»: «зачин», що описує етап дружби персонажів, на якому їх романтичні почуття тільки-но починають зароджуватися. Часто це перепис або переосмислення подій першоджерела, у які інтегровано досить детальний опис думок та почуттів героїв стосовно один одного. Таким чином, початок слеш-історій висловлює припущення, що персонажі завжди мали сексуальний потяг, який, однак, не був експліцитно виражений у медіа [24, с. 206-207]
2. «Masculine Dystopia»: «розвиток подій» – інтенсифікація почуттів героїв один до одного, які вони, однак, обирають не висловлювати через свої страхи (упередження), такі як, наприклад, втратити близького друга,

⁴ Чоловіча дружба, якою б тісною й інтимною вона не була, через підсвідомі гомофобні уявлення часто сприймається суспільством виключно як платонічні стосунки, які ні за яких обставин не здатні перетнути межу романтичності [24, с. 202-203]. Це явище вперше виокремлює й описує І. Косовські. Слеш фанфікшен же, навпаки, моделює світ, в якому гомосоціальний-гомосексуальний континум між чоловіками не переривається, а сильні дружні почуття завжди мають шанс перетворитись на романтичні та/або сексуальні.

посаду на роботі, соціальний статус тощо. На цьому етапі герої часто потрапляють в ситуації, що підсилюють напругу і загострюють їх стосунки: наприклад, один із персонажів випадково втрачає контроль над емоціями і певним чином проявляє свої почуття, після чого, через почуття провини, віддаляється від іншого – «*one partner cannot communicate his feelings, the other is unsure how to approach the issue; the smooth, easy communication that previously drew them together is threatened, if not totally destroyed*» [24, с. 210].

3. «Confession»: «кульмінація» – вивільнення почуттів, вербальне чи невербальне зізнання героїв один одному «*just when communication seems on the verge of breaking down completely and their partnership appears to be forever doomed*» [24, с. 214]. Іноді, наслідком такого зізнання може стати повторення етапу маскулінної дистопії, коли хтось з героїв дає волю страху і намагається приховати емоції [24, с. 214-215].
4. «Masculine Utopia»: «розв’язка» – зазвичай, сцена інтимної близькості між персонажами, яка виконує катарсичну роль як для читача, так і для персонажів. Це – довгоочікуване прийняття своїх ідентичностей і почуттів [24, с. 215]. Часто це також самопожертва заради любові, адже герой (герої) нарешті наважується пересилити свої страхи й упередження щодо нав’язаних суспільством уявлень і ролей. Зазвичай, така самопожертва винагороджується: «*the men make their professional and personal life work together*» [24, с. 216].

Е. Вебб лаконічно підсумовує структуру (авт. «синтаксичну формулу») Дженкінса як «*denial, evasion, invasion and release*» [40, с. 55] та виділяє наступні «семантичні» характеристики слешу:

1. «complementary opposites» – пейррінг зазвичай складається з двох полярних за характером персонажів, що доповнюють один одного [там само, с. 45].
2. «breaking through obstruction» – наявність певної перешкоди, що дуже часто постає у вигляді внутрішньої гомофобії героїв, через яку має пройти пара. [там само, с. 45-46].
3. «alienation» – тенденція ізолювати сетинг та персонажів від суспільства та «зовнішнього» світу шляхом переміщення, до прикладу, в інший вимір [там само, с. 48-49].
4. «psychic connectivity» – сильний психоемоційний зв'язок між персонажами, які здатні глибоко відчувати одне одного [там само, с. 49].

Повертаючись до «народження» фанфікшену, компліментарність персонажів це також один з критеріїв, за яким фанати зазвичай обирають, кого «парувати».

Дж. Е. Голдман виділяє ще одну важливу характеристику, часто притаманну одному з персонажів пейрінгу – уособлення більш традиційного, подекуди навіть «токсичного» образу маскулінності. Хтось з пари часто постає в образі «хлопчиська»: легковажний, непостійний (особливо у стосунках), ризикований, або ж зверхній та жорстокий, одним словом – «*can be perceived as rather shallow at first and as portraying a hegemonic concept of masculinity*» [21, с. 174]. Часто, однак, за цією маскою ховається персонаж зі складним травматичним минулим, що використовує таку поведінку як копінгову стратегію, захисний механізм. В переважній більшості творів вони зрештою трансформуються, перетворюючи «незрілу», «токсичну» маскулінність у зрілу [там само, с. 174].

Отже, незважаючи на стереотипи, лише частина слеш-творів має виключно порнографічне спрямування. Більшість слеш-фанфікшену, однак, варто розглядати радше як еротику або твори з елементами еротики, де інтимні сцени зображаються з особливим акцентом на глибокий психологічний зв'язок між персонажами. Слеш і фемслеш пропонують читачам утопічний світ, у якому відсутня домінуюча роль у стосунках або, принаймні, соціальні ролі в парі не нав'язані зовнішніми чинниками, а визначаються характером, вподобаннями осіб. Типова наративна структура слеш-творів є досить мелодраматичною: згідно з Г. Дженкінсом, слеш-фанфік зазвичай складається з чотирьох композиційних частин: «The Initial Relationship», «Masculine Dystopia», «Confession» та «Masculine Utopia». Е. Вебб також виокремлює кілька популярних тропів, характерних для слеш-творів, зокрема «complementary opposites», «breaking through obstruction», «alienation» та «psychic connectivity». Дж. Е. Голдман звертає увагу на те, що у слеш-творах один із персонажів часто є втіленням «незрілої» маскулінності, проте впродовж твору такий герой зазнає перетворення, і «незріла» маскулінність поступово трансформується у «зрілу».

Фемслеш: основні характеристики

Окрім фанфіків про виключно гомосексуальні стосунки, існують також фанфіки з виключно лесбійськими – фемслеш (англ. *female slash*). Цей вид фанфікшену, однак, не користується такою ж популярністю, як слеш. На АОЗ на протигагу 6294678 М/М (англ. *male/male*) роботам [6], викладено всього 1285379 F/F (англ. *female/female*) робіт [там само]. Фемслеш також є малодослідженим з академічної точки зору, почасти тому, що на початку дослідження фанфікшену він був, по-перше, малопоширеним, а, по-друге,

вважався не окремим різновидом фанфікшену, а підвидом слешу. Також різняться найпопулярніші підходи до вивчення слешу і фемслешу: слеш-дослідники часто намагаються узагальнити явище, спираючись на декілька фандомів/пейрінгів/фанфіків, тоді як найпоширенішим методом аналізу фемслеш-дослідників є case study, у яких дослідники фокусуються на конкретному пейрінгу та/або фандомі, не апелюючи до загального. Ще одна вкрай вагома причина непопулярності фемслеш фанфіків криється в меншому обсязі їх цільової аудиторії: якщо для слеш фанфікшену, як вже було зазначено, це – як гетеро- так і не гетеросексуальні жінки, то фемслеш зазвичай створюється квір-жінками для квір жінок [14]: в першу чергу, й особливо до ХХІ ст. – лесбійками для лесбійок, що значно звужує коло й кількість його фанатів. До того ж, фемслеш, напевно, найбільш позитивно ставиться до нехтування канонам. На відміну від слешу, де для появи пейрінгу зазвичай мають існувати «канонічні» передумови, які прийнято вишукувати у першоджерелі шляхом перепрочитання, фемслеш «*just need[s] that look. That one brief moment between two women that isn't about a dude*» [14]. Це зумовлено в першу чергу різною нестачею не лише лесбійських та/або бісексуальних жіночих персонажів у медіа, а й глибоких і цікавих героїнь загалом, особливо до 2010-х років [24]. Не слід, однак, применшувати роль фемслеш фанфікшену у фандомі. Наприклад, саме фемслеш фандом популяризував AU (англ. *alternative universe*) – наразі один з найпопулярніших жанрів у фанфікшені, а також новий тип назв пейрінгів – словосполучення замість імен персонажів, написаних через скісну риску (напр. Swan Queen) [14].

Справді, багато характеристик слешу можна безпомилково застосувати до фемслешу. Так, наприклад, фемслеш, подібно слешу, виникає через потребу фанатів відновити homosocial-homosexual continuum між персонажами, однак

в цьому випадку, між жінками. Типова композиція слешу, запропонована Г. Дженкінсом, також є досить поширеною серед фемслеш-творів. Те саме можна сказати й про особливості слешу, виділені Е. Вебб: F/F пейрінги також часто складаються з двох протилежних, але комплементарних за характерами персонажок, які мають сильний психоемоційний зв'язок та мають разом подолати певну, часто внутрішню, перешкоду, аби досягнути «happy end». Це найкраще прослідковуємо на прикладі одного з найбільш відомих фемслеш фандомів – Swan Queen [13]. Фемслеш-фанфікшен, однак, має й певні відмінності від слеш-фанфікшену, причина яких криється в першу чергу у відмінності демографічного складу читачів та фікрайтерів. Збіг гендерної ідентичності фанатів і персонажів медіа зумовлює тісніший емоційний зв'язок з ними [35, с. 161]. Це – одна з головних рис фемслеш-фандомів, що зумовлює також більш високий рівень ЛГБТ-активізму, ніж у слеш-спільноті. Це проявляється в першу чергу у вигляді кампаній-звернень до авторів медіа-першоджерел з проханням заповнити прогалину в репрезентації лесбійських стосунків в медіа [14]. Вищий рівень «опору» пов'язаний також із тим, що фемслеш-фандоми й пейрінги страждають від квірбейтингу та «Bury Your Gays», або ж «Dead Lesbian Syndrome»⁵ тропу частіше за інших. Серед смертей квір-персонажок телевізійних серіалів, що набули найбільшого розголосу за останні два десятиліття: Тара Маклей з «Buffy the Vampire Slayer» (2002), Дана Фейрбенкс з «The L Word» (2006), Лекса з «The 100» (2016), Деніс Клойд з «The Walking Dead» (2016), Пусей Вашингтон з «Orange Is the New Black» (2016) та Віланель з «Killing Eve» (2022). Їх, однак, було за цей час набагато більше. На жаль, наявність «щасливого кінця» для лесбійської пари в медіа є

⁵ Троп, у якому ЛГБТ-персонаж твору помирає в певний момент історії. Така смерть найчастіше є несподіваною й ніяк не мотивованою сюжетно. Назва Dead Lesbian Syndrome виникла дещо пізніше, як наслідок великої кількості безпідставних смертей лесбійок в медіа [10].

скоріше винятком, аніж правилом. Фанати з фемслеш-фандомів з початку ХХІ ст. організували безліч інтернет-кампаній, що мали на меті закликати авторів певного медіа додати у нього лесбійські стосунки, засудити квірбейтинг або невмотивовану смерть квір-персонажки, або ж закликати продовжити шоу, яке не було продовжено на наступні сезони з тих чи інших причин, через що сюжетна лінія була обірвана.

Саме тому, через складну долю F/F пейрінгів у медіа, популярності у фемслеш фанфікшені набуває тег (жанр) *Alternative Universe*, у якому фанати досліджують альтернативні сюжети та кінцівки історії, або ж поміщають героїв у відмінний від канонічного медіа «всесвіт», тобто сетинг. За допомогою створення альтернативних всесвітів-сюжетів, фемслеш-фанфікшен «*provides a healing alternative timeline*» [12, с. 32], у якому квір-фанати отримують бажану репрезентацією. Окрім цього, в процесі слешингу⁶ фанати фемслешу частіше за фанатів слешу виходять за межі простої комплементарності пари, активно вдаючись до шипінгу⁷ персонажок з «*antagonist/collaborator dynamics [...] that do not necessarily express affectionate intimacy*» [30]. Досліджуючи фемслеш-відеофанфіки, Дж. Л. Руссо також називає наступні повторювані у фемслеш-фанфіках теми: «*unrequited love, power dynamics, antagonism, [and] casual sex*» [34].

Отже, фемслеш є менш популярним і менш дослідженим напрямом квір-фанфікшену, що зумовлено, зокрема, особливостями його цільової аудиторії. Саме фемслеш-фандом свого часу популяризував троп про альтернативний всесвіт (англ. *Alternative Universe, AU*), який нині є одним із найпопулярніших

⁶ Від англ. *slashing*. Похідне від слеш дієслово на позначення процесу утворення одностатевої пари (пейрінгу) в певному фандомі/медіа.

⁷ Від англ. *shipping (relationship – to ship = to create a relationship)*. Термін на позначення процесу активної підтримки, споглядання та створення фанатського контенту про вподобану пару персонажів.

у фанфікшені, а також новий тип назв пейрінгів — словосполучення замість імен персонажів, записаних через скісну риску. З літературознавчої перспективи, багато характеристик слешу можна безпомилково застосувати й до фемслешу. Однак, особливістю фемслеш-фандомів є більш тісний емоційний зв'язок між фанатами та персонажами завдяки збігу їх гендерної ідентичності. Ця риса сприяє більш високому рівню ЛГБТ-активізму у фемслеш-спільноті: фемслеш-фанати часто організують інтернет-кампанії, спрямовані закликати авторів медіа додати лесбійські стосунки, засудити квірбейтинг або безпідставну смерть квір-персонажки, а також закликати продовжити шоу. Окрім цього, лесбійські медіа найбільш часто стикаються з застосуванням тропів на кшталт «Bury Your Gays» або «Dead Lesbian Syndrome», що зумовлює популярність тропу про альтернативний всесвіт у фанфікшені. Також у фемслеші, порівняно з слешем, головні пейрінги частіше складаються з персонажів, які мають протилежні характери.

Тег як різновид жанру у квір-фанфікшені

На питання, чи можна вважати слеш та фемслеш саме жанрами фанфікшену, досі немає остаточної відповіді. З одного боку, один з найвідоміших теоретиків, Г. Дженкінс, виокремлює слеш саме як жанр фанатської творчості у своїй фундаментальній з точки зору дослідження фанфікшену праці «Текстові браконьєри: телевізійні фани та партисипаторна культура» [24, с. 186-187]. З іншого боку, найбільший інтернет-архів фанфікшену АОЗ відносить слеш за фемслеш до тегів, які стосуються опису стосунків у певному фанфікшені. Коли розуміти поняття жанр як певний набір особливостей (змістових, структурних, національних тощо), притаманних певним творам [4, с. 198], або ж змістову форму, що *«опосередковано фіксує*

зміст твору в його тематично-проблемних виявах» [3, с. 364], то слеш і фемслеш цілком можна вважати жанрами фанфікшену. Тим паче, що термін *genre* у фанатській спільноті часто використовують на позначення типу стосунків між персонажами фанфіку [20]. Однак, така специфічна конотація поняття, використана фанатською спільнотою, дещо звужує його значення, що варто розуміти, називаючи слеш (та ін.) жанрами фанфікшену. Таким чином, на нашу думку, слеш є дещо вужчим, ніж жанр, поняттям, адже вказує на тип стосунків між персонажами і в багатьох випадках є скоріше вторинною, аніж первинною жанровою характеристикою твору. Так, наприклад, деякі жанри, залежно від особливості, за якою вони виокремлюються, є взаємовиключними: повість, наприклад, не може одночасно бути сонетом, адже сонет має особливі сталі правила побудови, утопія не може одночасно бути дистопією тощо. Слеш або фемслеш, однак, ніколи не створюють логічної помилки, поєднуючись з іншими жанрами – кожний із зображуваних типів стосунків може безперешкодно поєднуватися навіть з собі подібними, тобто тими, що позначають інший тип стосунків. Незважаючи на те, що на АОЗ для змішаних типів стосунків є окремий тег (*Multi*) не буде помилкою сказати, наприклад, що певний фанфік є слешем і фемслешем одночасно, за умови наявності в ньому обох видів стосунків. Тобто, навіть виокремлюючи слеш та фемслеш як жанри фанфікшену, варто розуміти, що вони позначають виключно тип стосунків у фанфіку й не стосуються інших його змістових характеристик.

Для того, аби зрозуміти жанрову систему фанфікшену, потрібно звернутися до поняття тег (від англ. *tag*). АОЗ та *Fanlore.org* визначають тег як слово чи словосполучення, основною функцією якого є донести певну інформацію про фанфік до читача [37, 41]. Тобто, це – певний смисловий код, за допомогою якого читач може, не читаючи саму роботу, дізнатися основні її

змістові характеристики: пейрінг(и), персонаж(і), жанр(и), троп(и), попередження тощо. За словами К. Бюссе, теги «*offer the entire story in shorthand*» [11, с. 203]. Може здатися, що, знаючи зміст твору наперед, читач стане менш зацікавленим в його прочитанні. Однак, насправді, наявність тегів допомагає читачеві легше знайти цікавий для нього твір з бажаними характеристиками: «*by signposting pairing, genre, tropes, and warnings, the author allows readers to make an educated decision about whether they want to read a story*» [там само, с. 117].

Поняття тегу тісно пов'язане з поняттям «шапка» (від англ. *header*), адже теги входять до її складу. «Шапкою» зазвичай називають короткий опис твору на його початку, своєрідну анотацію, у якій зазначаються його технічні (обсяг, статистика відвідувань, дата останнього оновлення, ступінь завершеності роботи тощо) та змістовні (рейтинг, пейрінг, жанр, теги, попередження тощо) характеристики [36, с. 143]. Варто, однак, зазначити, що оформлення, й, відповідно, можливе наповнення «шапки» відрізнятиметься для різних Інтернет-архівів фанфікшену. Так, наприклад, знаходимо наступну різницю у функціях тегів у шапці на трьох найбільших фанфікшен-платформах: на АОЗ теги включають в себе деякі змістовні характеристики твору: пейрінги, персонаж(і), жанр(и), троп(и), попередження, а вся інша інформація подається окремо; Wattpad.com оперує лише за допомогою тегів, відповідно, у них міститься як технічна, так і змістовна інформація про твір; fanfiction.com взагалі відмовляється від системи тегів, натомість адаптує більш фіксовану та інтуїтивно зрозумілу систему жанрів. У системах, що оперують за допомогою тегів, вони можуть бути вільними та сталими. Wattpad.com, наприклад, використовує систему вільних тегів: кожний фікрайтер, розміщуючи свій твір на платформі, має вигадати для фанфіку певні теги – тоді

як АОЗ використовує одночасно вільні і сталі (або ж, за їх термінологією, *common* та *canonical*) теги. Це означає, що, додаючи роботу і створюючи для неї шапку, автор може як вибрати з уже наявних тегів, так і створити нові, унікальні. Однак, не зважаючи на особливості оформлення й функціоналу, «шапка» разом з усіма зазначеними в ній елементами перетворює фанфікшен на мегатекст, адже розширює рамки розуміння твору читачем [там само]. Теги, в свою чергу, частково виконують функцію жанру, проте дещо розширюють її, оскільки твір може мати необмежену кількість тегів, які можуть вказувати як на ряд різноманітних змістових, так і, у певних випадках, технічних характеристик фанфіку. Теги не відштовхують, а навпаки заохочують читача до прочитання твору, адже гарантують відчуття передбачуваності, й, відповідно, безпеки. Це також одна з причин, чому фанатські спільноти часто досить прискіпливо ставляться оформлення шапки твору, вимагаючи від авторів, аби зазначені теги точно відповідали змісту твору.

Серед найпопулярніших тегів-тропів у слеш фанфікшені, Г. Дженкінс визначає «first time stories»⁸[24, с. 189], тоді як Дж. Е. Голдман доповнює Enemies/Friends to Lovers⁹, [21, с. 169], Hurt/Comfort¹⁰[там само, с. 176], Family¹¹ [там само, с. 177-178] та Happy Ending¹²[там само, с. 245-246]. Для фемслеш-фанфікшену подібний перелік не надто відрізнятиметься. Однак, як вже було зазначено раніше, тег Enemies to Lovers є дещо популярнішим у

⁸ Троп, за яким автор описує перший для одного або обох персонажів романтичний або інтимний досвід стосунків [18]

⁹ Буквально, троп, за яким автор описує еволюцію стосунків героїв «від ворогів/друзів до коханців».

¹⁰ Троп, за яким автор описує, як один персонаж піклується про іншого після отримання фізичної або психологічної травми – ситуація, що дозволяє якнайглибше дослідити характери та стосунки персонажів, адже вони перебувають у вразливому стані [22]

¹¹ Буквально, троп, за яким автор описує родинні стосунки героя. Зазвичай, коли це стосунки з біологічними родичами, вони є дистопічними, а коли з небіологічними – утопічними.

¹² Буквально, троп, за яким твір має щасливий кінець.

фемслеші, ніж у слеші. До того ж, фемслеш додасть до переліку найпопулярніших тегів-тропів квір-фанфікшену Alternative Universe.

Отже, слеш та фемслеш є дещо вужчими поняттями, ніж жанр, оскільки вони в першу чергу вказують на тип стосунків між персонажами твору, і в багатьох випадках виступають радше як його вторинна жанрова характеристика. При виокремленні слешу та фемслешу як жанрів фанфікшену слід усвідомлювати, що ці поняття позначають виключно тип стосунків у творі. Функцію жанру у фанфікшені часто виконують теги – певні смислові коди на позначення тих чи інших характеристик твору, часто – саме наративних. Поняття тегу тісно пов'язане з поняттям «шапка» (короткий опис твору на його початку, своєрідна анотація). У «шапці» зазвичай зазначаються технічні характеристики твору (обсяг, статистика відвідувань, дата останнього оновлення, ступінь завершеності тощо) та змістовні (рейтинг, пейрінг, жанр, теги, попередження тощо).

КВІР-ТЕМАТИКА В УКРАЇНСЬКОМУ ФАНФІКШЕНІ: КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ

З появою мережі Інтернет, фанати майже повністю перенесли свою діяльність онлайн. З початку XXI ст. шанувальницькою спільнотою було створено безліч вебсайтів та платформ, де кожний може безкоштовно й безперешкодно опублікувати твір. Окрім цього, фанати знайшли свою нішу серед вже існуючих блогінгових соціальних мереж. Найбільш популярними Інтернет-просторами для публікації фанатської літературної творчості є спеціально створені Інтернет-платформи: Archive of Our Own, Fanfiction.net, Wattpad – та соціальні мережі загального користування на кшталт Twitter і Tumblr.

Українська фанатська спільнота досить довгий час була асимільована з англо- та російськомовною. Це зумовлено сукупністю соціокультурних факторів основними з яких є, з боку Сполучених Штатів Америки – глобалізація, що поширювалась в першу чергу за допомогою мережі Інтернет, з боку росії – колонізація, яка так само використовувала світову мережу для культурної експансії. Українські шанувальники часто знайомилися з явищем фанфікшену саме через російськомовні або англомовні фанатські спільноти, і як результат приєднувалися до більш згуртованих закордонних фандомів. Перша спроба відокремлення відбулася відносно нещодавно – в 2014 році, з появою першої питомо української фанфікшен-платформи «Велика Книга Фанфіків» (ВКФ), й вірогідно була зумовлена піднесенням націоналістичних настроїв у всіх сферах суспільного життя після російського вторгнення. Однак, за більш ніж 10 років існування ВКФ не набула широкої популярності серед українських шанувальників фанфікшену: станом на травень 2025 року на платформі опубліковано 518 робіт, всього 30 з яких було додано за останній

рік [1]. На жаль, більшість українських фанатів в період з 2014 по 2020 роки все ж залишилися на російських фанфікшен-платформах, зокрема, на відомій «Книга фанфіков».

Початком другої спроби відокремлення вважаємо 2020 рік, коли українські фанати створили іншу національну Інтернет-платформу фанфікшену – fanfic.com.ua, наразі також відому як «Фікманія». Остаточна сепарація, однак, відбулася лише в першій половині 2022 року. Поштовхом для цього стало Повномасштабне вторгнення, що стало потужною мотивацією до відмежування від будь-чого російського. У 2022 році в мережі Інтернет з'явилися ще дві окремі українські онлайн-платформи фанфікшену: UKRFICTION.UA та ФУМ – а українська фанатська спільнота остаточно й твердо постала окремо від інших. Наразі на п'ятьох найвідоміших українських фанфікшен-платформах загалом опубліковано більше 10 тисяч фанфіків та більше 17 тисяч Оріджиналів¹³.

Однак, найпопулярнішою серед української фанатської спільноти залишається найбільша міжнародна архів-платформа фанатських робіт Archive of Our Own (AO3). Станом на початок травня 2025 року на ній опубліковано 24191 робіт українською мовою, 6527 з яких – за останній рік. З-поміж усіх творів: 14145 мають спрямування Ч/Ч, тобто є слеш-фанфіками (3707 з них опубліковано за останній рік), та 1768 мають спрямування Ж/Ж, тобто є фемслеш-фаніками (459 з них опубліковано за останній рік). Відповідно, більше половини, а саме 65,9% від усіх українськомовних робіт на АОЗ складають саме квір-фанфіки. Саме тому, в межах нашого дослідження фокусуємось на аналізі українськомовних творів фанатів, розміщених на АОЗ,

¹³ Оригінальні роботи (англ. Original Works, Original Fiction) – роботи, написані авторами-аматорами, які, однак, не мають першоджерела у вигляді вже існуючого медіа, а отже, знаходяться на периферії фанфікшену й не визнаються деякими фанатами [29]

адже саме ця Інтернет-платформа фанфікшену наразі продовжує тримати першість за критерієм популярності як в українській, так і у світовій фанатській спільноті загалом.

Онлайн-архів фанфікшену Archive of Our Own був заснований в 2007 році некомерційною волонтерською фанатською організацією Organization for Transformative Works (OTW). Його створення було натхненне постом Astolat під назвою «An Archive Of One's Own», в якому авторка критикувала інший онлайн-архів фанфікшену, «FanLib», за його надмірну комерційність, занадто обмежуючі правила користування та цензуру. Astolat закликала фанатів до створення нового, окремого архіву фанфікшену, в якому вони нарешті зможуть почуватися вільними від нав'язливих правил та вимог корпорацій [7]. Наразі, станом на травень 2025 року на АОЗ зареєстровано більш як 8 мільйонів 400 тисяч користувачів та опубліковано більше 14 мільйонів 930 тисяч робіт в межах більш ніж 71 тисячі фандомів. Англійська мова наразі залишається лідеркою за кількістю опублікованих на платформі робіт: станом на травень 2025 року нею викладено майже 12 мільйонів фанфіків. Українська, однак, входить в десятку найпопулярніших мов по кількості опублікованих творів (див. Додаток 2).

На сайті АОЗ є два критерії, що дозволяють визначити популярність фанфіків та їх оцінку фанатами: перегляди (Hits) та вподобання (Kudos). Кількість переглядів, відповідно, свідчить про видимість роботи на платформі, а саме: скільки разів користувачі перейшли за покликанням і відкрили той чи інший фанфік. За вподобаннями можна визначити, наскільки їм сподобалась прочитана робота. Однією з особливостей платформи є те, що вподобання кожному твору можна поставити лише один раз. Довгий час користувачі платформи сперечаються, за яким з двох перелічених критеріїв більш доцільно

визначати популярність і якість роботи. З одного боку, високий показник переглядів свідчить про те, що автору вдалося втримувати увагу читача протягом довгого часу (особливо, якщо твір має певну кількість розділів, що виходили поступово) або ж зацікавити фанатів до повернення до історії з метою її перепрочитання. З іншого боку, велика кількість переглядів при невеликій кількості вподобань може вказувати на те, що робота зацікавила «шапкою», однак не виправдала очікувань читачів. Саме тому, найкращий показник популярності та якості того чи іншого твору на АОЗ – співвідношення переглядів (Hits) до вподобань (Kudos).

В свою чергу показник кількості опублікованих робіт лише частково говорить про популярність того чи іншого елемента в межах окреслених категорій. Це можна довести на прикладі фандому «呪術廻戦 | Jujutsu Kaisen (Anime & Manga)». Станом на початок травня 2025 року, в його межах опубліковано 347 р. українською мовою, з яких 249 – слеш-спрямування. Відповідно, цей фандом не увійшов в десятку найбільших за критерієм кількості опублікованих творів. Однак, після відсортування 14145 слеш-робіт за спаданням (від найбільших до найменших значень) кількості переглядів та вподобань, спостерігаємо, що «Jujutsu Kaisen» займає 7 місце за кількістю в обох категоріях. Така розбіжність свідчить про те, що, незважаючи на меншу кількість робіт, цей фандом є досить популярним в українській фанатській спільності, а його фанати активно читають та вподобають фанфікшен.

Український слеш-фанфікшен на АОЗ

Станом на початок травня 2025 року, називаємо такі найпопулярніші фандоми: «К-Рор», «Harry Potter - J. K. Rowling», «Real Person Fiction»,

«Original Work», «文豪ストレイドッグス | Bungou Stray Dogs», «Call of Duty (Video Games)», «Marvel», «原神 | Genshin Impact (Video Game)», «天官赐福 - 墨香铜臭 | Tiān Guān Cì Fú - Mòxiāng Tóngxiù» та «All For The Game - Nora Sakavic». Аналізуючи популярність фандомів за критерієм кількості переглядів та вподобань робіт в його межах, виокремлюємо схожий перелік, до якого, однак, додаються наступні фандоми, що мають досить активні фандоми, проте, з меншою кількістю опублікованих творів: «呪術廻戦 | Jujutsu Kaisen», «Good Omens (TV)» та «S.T.A.L.K.E.R.».

Стосовно кількості українськомовного слеш-фанфікшену в десяти виокремлених нами за кількістю робіт фандомах: 2659 р. в «K-Pop», 1176 р. в «Harry Potter - J. K. Rowling», 687 р. в «Real Person Fiction», 646 в «Original Work», 505 р. в «文豪ストレイドッグス | Bungou Stray Dogs», 495 р. в «Call of Duty (Video Games)», 374 р. в «Marvel», 341 р. в «原神 | Genshin Impact (Video Game)», 323 р. в «天官赐福 - 墨香铜臭 | Tiān Guān Cì Fú - Mòxiāng Tóngxiù» та 308 р. в «All For The Game - Nora Sakavic». Відповідно, лише в двох з перелічених фандомів: «Original Work» та «Harry Potter - J. K. Rowling» – співвідношення слешу до всіх інших типів фанфікшену є нижчим за 50%, з найнижчим показником в 23,8% в «Original Work». У всіх інших таке співвідношення перевищує 50%, й у чотирьох з десяти названих фандомів: «K-Pop», «文豪ストレイドッグス | Bungou Stray Dogs», «天官赐福 - 墨香铜臭 | Tiān Guān Cì Fú - Mòxiāng Tóngxiù» та «All For The Game - Nora Sakavic» – показник перевищує 80%. Лідерство у співвідношенні слешу до всіх інших видів робіт

посідає фандом «К-Пор» з показником 91,5%. З цього можемо зробити висновок, що популярність слешу варіюється від фандома до фандома й залежить в першу чергу від вподобань фанатів, а саме – найпопулярніших пар (пейрінгів) у ньому. Так, наприклад, в українському фандомі «Harry Potter - J. K. Rowling» найпопулярнішим пейрінгом є Герміона Грейнджер/Драко Малфой (599 р.), а в українському фандомі «Stray Kids (Band)»¹⁴ – Хан Джисон/Лі Мінхо (466 р.). Чим ширше коло фанатів у того чи іншого пейрінгу, тим більший попит, і, відповідно, пропозиція на фанфіки того чи іншого жанру існуватиме.

Також пропонуємо коротко оглянути ключові пейрінги, що цікавлять українських читачів слешу найбільше. Серед них: Han/Lee Minho, учасники К-Пор гурту «Stray Kids»; Draco Malfoy/Harry Potter, персонажі серії книг «Гаррі Поттер» Дж. Роулінг; Neil Josten/Andrew Minyard, персонажі трилогії «Все заради гри» Н. Сакавич; Jeon Jungkook/Kim Taehyung, учасники К-Пор гурту «BTS»; Sirius Black/Remus Lupin, персонажі серії книг «Гаррі Поттер» Дж. Роулінг; Suga/Park Jimin, учасники К-Пор гурту «BTS»; Bang Chan/Lee Minho, учасники К-Пор гурту «Stray Kids»; Ріхтер/Скіф, персонажі української комп'ютерної гри «S.T.A.L.K.E.R.». Серед найбільш популярних пейрінгів за кількістю переглядів: Harry Potter/Tom Riddle, персонажі серії книг «Гаррі Поттер» Дж. Роулінг; Dazai Osamu/Nakahara Chuuya, персонажі з японської манги «Бродячі пси літератури» та Олексій Арестович/Михайло Подоляк, українські політичні діячі. Серед найбільш популярних пейрінгів за кількістю вподобань також: John "Soap" MacTavish/Simon "Ghost" Riley, персонажі серії відеоігор «Call of Duty» та Hua Cheng/Xie Lian, персонажі з серії книг «Heaven Official's Blessing».

¹⁴ Фандом фанатів корейської музичної поп-групи «Stray Kids», є частиною збірному фандому «К-Пор».

Визначаючи найпопулярніші теги, маємо змогу досягнути український слеш-фанфікшен з точки зору змісту. Найбільш популярними є наступні загальні категорії тегів: альтернативний всесвіт (англ. Alternate Universe), флафф (англ. Fluff); ангст (англ. Angst), романтика, харт/комфорт (англ. Hurt/Comfort), гумор, вперше (англ. Firsts), анальний секс, х до у (Friends to Lovers, Enemies to Lovers, Strangers to Lovers, та Enemies to Friends to Lovers), верхній/нижній (англ. Top/Bottom).

Варто також зазначити, що одним із поширених тегів, який, однак, не увійшов в десятку найпопулярніших, є «Translation», або ж «переклад», що свідчить про наявність великої кількості перекладних робіт серед українськомовного слеш-фанфікшену. Більшість – переклади популярних робіт з англійської мови, частина – переклади українських фікрайтерів своїх же робіт, написаних колись російською мовою. Тенденція до перекладу своїх старих російськомовних фанфіків серед українських фанфікшен-авторів набула популярності під час другої хвилі відокремлення української фанатської спільноти від російської – в першій половині 2022 року.

Подібна статистика підтверджує, що український слеш-фанфікшен, по-перше, досить тісно наслідує світові тренди спільноти, а, по-друге, досі дотримується традиції, описаної Г. Дженкінсом в кінці минулого століття. Популярними є історії про альтернативний вимір, у який потрапляють персонажі – троп, який включає в себе зокрема й відгалуження оригінальної історії, тобто дослідження фанатами альтернативного розвитку подій першоджерела; ангст, іншими словами – трагічний або мелодраматичний сюжет; але також і флафф, тобто розповіді про утопічне кохання між персонажами. Український слеш-фанфікшен так само дотримується тенденції фокусування розповіді на романтичних та сексуальних стосунках персонажів.

Популярними є історії, у яких один з персонажів травмований психологічно чи, наприклад, фізично, в той час як інший доглядає за ним; твори про відновлення гомосоціального континууму (напр. троп «від друзів до коханців» та подібні); та роботи, у яких головна пара героїв є полярними протилежностями за характером (напр. троп «від ворогів до коханців» та подібні).

Однак, є й в українського фанфікшену особливості, що вирізняють його з-поміж світового. Одна з них – велика кількість гумористичних, особливо сатиричних історій. Тег «гумор» (англ. Humor) не вельми популярний серед усієї маси слеш-фанфікшену – налічує усього близько трьохсот тисяч робіт, що складає 5% від усієї кількості творів. Порівняно з цим, наприклад, тег «альтернативний всесвіт» налічує більш ніж півтора мільйони слеш-творів, що становить 23% від усіх опублікованих слеш-фанфіків. Однак, серед українських слеш-авторів тег «гумор» складає 9% від загальної кількості. Окрім цього, «гумор» високошанований українським читачем, адже входить в десятку найпопулярніших тегів як за переглядами, так і за вподобаннями. Вкрай популярною в українському слеш-фанфікшені постає політична сатира: значна частка фанфіків з тегом «гумор» є розповідають про стосунки українських діячів ХХІ століття: В. Зеленського, М. Подоляка, О. Арестовича тощо. Вони також можуть вступати в стосунки з діячами інших країн: популярними слеш-пейрінгами є Володимир Зеленський/Емануель Макрон та Володимир Зеленський/Анджеј Дуда.

Говорячи про гумор, окремо варто сказати про «укрреал» (ймовірно, від *українська реальність*) – тег на позначення історій, в яких події фанфіку відбуваються в Україні. Він може використовуватися двома способами: по-перше, їм можна позначити будь-який твір, в тому числі оригінальний, події

якого відбуваються в Україні; по-друге, його можна використовувати на позначення історій про «альтернативний всесвіт», де цим альтернативним всесвітом виступає Україна (тобто, автор переносить персонажей твору в Україну). У другому випадку, таке перенесення часто зумовлює комізм як окремих подій, так і гумористичне спрямування твору загалом. В обох випадках використання тегу «укрреал», однак, персонажі зазвичай виконують типові для українців рутинні справи: відвідують супермаркет АТБ, їздять на маршрутках чи метро, читають «Тигроловів» І. Багряного, опиняються в українському селі, колядують на Різдво тощо. Комічні елементи просочуються й в «шапку» твору, наприклад, в його анотацію: «– *А тепер розповідай: нащо ти проник у мій гараж та розбив хьондай битою? – Юнхо набрав побільше повітря в легені, а потім випалив: – Бо це корито не пішло з ринку рф, а тому, ти мені ще подякувати повинен*» [32].

Спостерігаємо також наступний поширений спосіб утворення комічного в роботах із тегом «укрреал»: фікрайтери часто стилізують імена персонажів з медіа під українські. Так, серед персонажів з фандому «Гаррі Поттер»: Гаррі Поттер тепер Гаррі Гончаренко, Ремус Люпин – Руслан «Вовчик» Вовченко, Сіріус Блек – Степан «Бандера» Чорний, Джеймс Поттер – Дмитро «Гончар» Гончаренко, Пітер Петігрю – Петро «Хвіст» Куценко, Лілі Еванс – Лілія Іваненко; серед персонажів з фандому «One Piece»: Шанкс – Шанкевич, Дракуль Міхок – Мигавнюк; серед персонажів з фандому «Servamp»: Ліхт Тодорокі – Олексій Трубина Хайд – Денис Литвинов; серед персонажів з фандому «Dead Poets Society»: Чарлі – Гриць Підгайний; Тодд – Михайло; серед персонажів з фандому «My Hero Academia»: Тодорокі Шото – Олександр Тодоренко, Кацукі Бакуго – Єгор Бакулін. Таким чином, український слеш-

фанфікшен наслідує одну з найдавніших українських літературних традицій, що тягнеться ще від «Енеїди» І. Котляревського – травестію.

Варто наголосити на ще одній особливості українського гумористичного фанфікшену, а саме – здатності авторів не лише продукувати твори суто гумористичного характеру, але й майстерно й, головне, органічно вплітати комічні елементи в цілком серйозну історію. Одним з прикладів цього феномену є тип фанфіків, у яких найяскравішим елементом сатири є сам пейрінг, тоді як сюжет може бути абсолютно серйозним, подекуди – навіть трагічним, однак завжди – з комічними елементами. Наприклад, знаходимо фанфік під назвою «Pastorale» від автора social_construct, де Олексій Арестович та Михайло Подоляк – не українські політики, а прості парубки, один з яких – молодий комбайнер, а інший приїхав у гості до бабусі в село, де вони й знайомляться. Тут, основним засобом сатири є постає наявність персонажів, перенесених, однак, в інші обставини: гумористичний ефект виникає просто від усвідомлення читачем того, хто саме бере участь в описаних подіях.

За роки війн та репресій, гумор став також одним з інструментів спротиву українців, копінговою стратегією, необхідною для виживання нації та культури. Відлуння цього феномену наразі найяскравіше спостерігаємо в гумористичному фанфікшені, особливо в тому, що був опублікований в перші місяці після початку Повномасштабного вторгнення. Зокрема, у творі «Радник» Anaria_K, опублікованому 3 квітня 2022 року – комічна сцена, в якій Олексій Арестович знімає стрес, граючи в популярну мобільну гру Candy Crush, що обурює Михайла Подоляка. Трохи вглиб фанфіку – інтимний момент між героями, яких перериває сигнал повітряної тривоги. В обох описаних ситуаціях автор, можливо, почасти ще несвідомо, але намагається

осмислити нову українську реальність за допомогою гумору, викриваючи таким чином абсурдність нового світу, до якого українці не мають іншого виходу окрім як вкотре пристосуватися.

Український фемслеш-фанфікшен на АОЗ

Український фемслеш значно відрізняється від українського слешу. По-перше, кількістю робіт: станом на травень 2025 року на АОЗ опубліковано всього 1768 українськомовних робіт спрямування «F/F». З них, однак, у близько 20% творів персонажки з лесбійської пари є другорядними, в той час як центральними героями історії виступають геї або гетеросексуали. З 80% фемслеш-фанфіків, що лишаються (1407 р.), ще 20% – оригінальні роботи, тобто фанфіки, що знаходяться на периферії поняття фанфікшену, адже не мають медіа-першоджерела. Таким чином, лише 61% (1085 р.) від усіх українських фемслеш робіт з типом стосунків «F/F» є фанфіками у класичному розумінні поняття й мають лесбійську пару в центрі історії. Ситуація з кількістю фемслеш-фанфікшену в українському фанфік-просторі, відповідно, постає ще більш складною, аніж в англomовному: лише 6% (порівняно з 10% в англomовному) від усіх українських фанатських творів квір-спрямування є фемслеш творами. Така статистика, однак, може пояснювати походження стереотипу про те, що фанфікшен зображує виключно стосунки геїв.

Станом на початок травня 2025 року, називаємо такі найпопулярніші фандоми з найбільшою кількістю українського фемслеш-фанфікшену на АОЗ¹⁵: «Original Work» (332 р.), «Harry Potter - J. K. Rowling» (149 р.), «原神 | Genshin Impact (Video Game)» (57 р.), «Arcane: League of Legends (Cartoon

¹⁵ За 100% взято 1407 робіт.

2021)» (24 p.), «Call of Duty (Video Games)» (21 p.), «文豪ストレイドッグス | Bungou Stray Dogs» (21 p.), «Stranger Things (TV 2016)» (18 p.), «プロジェクトセカイ カラフルステージ! | Project SEKAI COLORFUL STAGE! (Video Game)» (18 p.), «呪術廻戦 | Jujutsu Kaisen (Anime)» (18 p.), «No Fandom» (17 p.). Варто зазначити, що співвідношення фемслешу до всіх інших типів фанфікшену у перелічених фандомах є вкрай низьким, що вкотре свідчить про непопулярність та непоширеність цього жанру серед фанатів. Найвищий показник – у фандомі «Project SEKAI COLORFUL STAGE!», й становить 39,1%. В «Arcane: League of Legends» він сягає 21,1%, в «оригінальних роботах» та «Stranger Things» – по 14,2%. Такі з найпопулярніших для українського фемслеш-фанфікшену фандомів як «Original Work», «Harry Potter - J. K. Rowling», «原神 | Genshin Impact (Video Game)», «Call of Duty (Video Games)», «文豪ストレイドッグス | Bungou Stray Dogs» та «呪術廻戦 | Jujutsu Kaisen (Anime)» збігаються з найпопулярнішими фандомами як у слеш-фанфікшені, так і в українському фанфік-просторі загалом. Це свідчить насамперед про те, що популярніші медіа з більшою кількістю фанатів зазвичай продукують більшу кількість фанфікшену загалом, незалежно від жанру. До того ж, статистика підтверджує тезу, висловлену під час аналізу українського слеш-фанфікшену: популярність певного жанру (або ж, у цьому випадку, описуваного типу стосунків у творах) варіюється від фандому до фандому й залежить насамперед від того, яка пара персонажів найбільше подобається фанатам. Більшість українських фемслеш-фандомів, однак, вкрай малочисельні й налічують до десяти фанфіків.

Стосовно найбільш популярних фемслеш-пейрінгів, виокремлюємо: Harry Potter/Tom Riddle | Voldemort з серії книг «Harry Potter», Оригінальна жіноча персонажка/Оригінальна жіноча персонажка (Original Female Character(s)/Original Female Character(s), Caitlyn/Vi з телевізійного серіалу «Arcane: League of Legends», Hermione Granger/Pansy Parkinson з серії книг «Harry Potter», Kate Laswell/Kate Laswell's Wife з відеогри «Call of Duty», Robin Buckley/Nancy Wheeler з телевізійного серіалу «Stranger Things», Dazai Osamu/Nakahara Chuuya з аніме «Bungou Stray Dogs», Wednesday Addams/Enid Sinclair з телевізійного серіалу «Wednesday», Amity Blight/Luz Noceda з анімаційного серіалу «The Owl House», Kim Minji | JiU/Kim Yoohyeon – учасниці К-поп гурту Dreamcatcher. Значна частка з перерахованих пар, серед яких: Caitlyn/Vi, Hermione Granger/Pansy Parkinson, Wednesday Addams/Enid, Amity Blight/Luz Noceda – є типовими для квір-фанфікшену, адже складаються з персонажок з протилежними рисами характеру. До того ж, цілком закономірно, що популярність «оригінальних робіт» зумовлює популярність «оригінальних» пейрінгів, а саме Original Female Character(s)/Original Female Character(s). Цікаво, однак, що два з десяти найпопулярніших пейрінгів: Harry Potter/Tom Riddle та Dazai Osamu/Nakahara Chuuya – початково є слеш-пейрінгами, які в межах окремих історій були штучно перетворені на фемслеш-пейрінги шляхом зміни гендеру персонажів. Це пов'язано з популярністю тегів-тропів на зразок genderswap, genderbend і подібних. Зміна гендеру персонажа зазвичай позначається тегамі «female [ім'я персонажа]» та «male [ім'я персонажа]», наприклад «female Harry Potter». Фанфіки з подібним тропом складають ще близько 10% від загальної кількості фемслеш-фанфікшену. Відповідно, кількість «чистих» фемслеш-творів – тобто таких, що мають двох початково жіночих персонажів – зменшується. Це важливо зазначити тому, що основна цільова аудиторія genderswap фемслеш-історій –

фанати слешу, які лише тимчасово перетнули межу фемслеш-простору й не належать до фанатської фемслеш-спільноти. Відповідні твори складно назвати справжньою репрезентацією квір-персонажок та квір-жінок загалом, а отже вони не виконують одну з основних функцій фемслеш-фанфікшену.

Найбільш часто використовуваними тегами в українських фемслеш-фанфіках є: альтернативний всесвіт (англ. Alternate Universe), ангст (англ. Angst), флафф (англ. Fluff), оригінальний персонаж (англ. Original Character), драббл (англ. Drabble), харт/комфорт (англ. Hurt/Comfort), романтика (англ. Romance), x to y (Friends to Lovers, Enemies to Lovers, Strangers to Lovers, та Enemies to Friends to Lovers), у стосунках (англ. Established Relationship), та вперше (англ. Firsts). Таким чином, фемслеш-фанфікшен, так само як і слеш, наслідує світові тренди фанфікшен-спільноти стосовно тематики та змістового наповнення історій, дотримуючись також певних традицій побудови сюжету. Найбільш популярними є твори про альтернативний всесвіт, до якого переміщені персонажі (цілком закономірно, зважаючи, що цей троп першим з'явився саме у фемслеші), а також жанр трагедії (ангст), мелодрами (харт/комфорт), романтичної утопії (романтика, флафф, у стосунках) тощо. В десятку найпопулярніших також входять групи тегів, за якими фікрайтер описує перший романтичний та/або сексуальний досвід персонажів (firsts), що свідчить про дотримання ними типової структури, описаної Г. Дженкінсом. Фемслеш-фанфіки, так само як і слеш, замість подій фокусуються в першу чергу на героях та їх почуттях.

Спостерігаємо, однак, також деякі відмінності порівняно з слеш-фанфікшеном. По-перше, популярним є тег «оригінальний персонаж», що може використовуватися двома способами. З одного боку, цей тег може вказувати на те, що фанфік є повністю оригінальною роботою, з іншого – може

вказувати на наявність штучно створеного та введеного в історію оригінального персонажа у «неоригінальну» роботу (у фанфік, що має медіа-першоджерело). Відповідно, досить часто з'являються пейрінги на кшталт [ім'я персонажа]/Original Female Character, або ж, оскільки такі оригінальні персонажі часто символізують фікрайтера/читача в історії – [ім'я персонажа]/Reader. Подібні історії також мають назву «self-insert», буквально – внесення себе в історію. По-друге, популярним є «драбл» – тег на позначення розміру твору. Початково, драбл як явище існував поза фанфікшеном і позначав окремий жанр творів, що складаються рівно зі ста слів [15]. Однак, запозичений фанатами, він набув нового значення у фанфікшен-спільноті, й наразі використовується на позначення будь-якого короткого фанфіку. Відповідно, більшість фемслеш-робіт є невеликими за обсягом творами – уривками, епізодами, замальовками тощо.

Порівняно зі слеш-фанфікшеном, у фемслеші майже відсутні твори гумористичного характеру й, відповідно, відсутня сатира, зокрема, про українських діячів. Це цілком закономірно, адже більшість діячів України – чоловіки. До того ж, на відміну від слешу, фемслеш-історії частіше фокусуються на емоційній близькості персонажів, аніж на тілесній – усього 19,8% (279 р.) робіт мають рейтинг Mature, та 8,8% (124 р.)¹⁶ – рейтинг Explicit. Окрім цього, фемслеш також містить значно меншу за слеш кількість перекладних робіт.

Можемо зробити висновок, що українська фемслеш-спільнота фанатів та фікрайтерів не така численна, як у слеш-фанфікшені, що зумовлює певну обмеженість в кількості опублікованих творів, висвітлених тем та зображених пар персонажів. Очевидно, фемслеш на цей час ще не знайшов свою нішу в

¹⁶ За 100% взято 1407 робіт.

українській фан-спільноті, що загалом не є нетипово для жанру: навіть англomовний фемслеш досі не має настільки ж стабільного фундаменту у фанатському просторі як слеш-фанфікшен, хоч з роками ситуація і покращується. Сьогодні український фемслеш існує радше десь на периферії слеш-фанфікшену й, на відміну від нього, не має згуртованої спільноти авторів та читачів в межах великої кількості фандомів, які могли б продукувати достатню кількість фанатського контенту для досягнення такого ж рівня популярності та визнання, як слеш-фанфікшен. Це, однак, не означає, що наявний пласт українського фемслешу є менш значущим за слеш – навпаки, подібна динаміка жанрів дозволяє краще зрозуміти фанатів як спільноту та більш чітко окреслити різноманіття квір-фанфішену.

КВІР-ТЕМАТИКА В УКРАЇНСЬКОМУ ФАНФІКШЕНІ: АНАЛІЗ ЗМІСТУ

За критерієм кількості вподобань роботи було обрано по одному українському слеш- та фемслеш-фанфіку, опублікованому в Інтернет-архіві АОЗ українською мовою для глибинного аналізу змісту: «Неприємності на його порозі» автора `I_found_the_meaning` та «Дратуюче» автора `Valse_melancoli`. Обидві роботи мають медіа-першкоджерело: серія книг «Гаррі Поттер» Дж. Роалінг та телевізійний серіал «Wednesday» відповідно – та не є перекладами іншомовних робіт.

Аналіз обраного слеш-фанфіку

Спершу звернімо увагу на «шапку» твору як на важливий елемент творення певних очікувань щодо змістовного наповнення фанфіку (див. Додаток 3). Стосовно технічних характеристик, «Неприємності на його порозі» автора `I_found_the_meaning` був вперше опублікований 10 серпня 2024 року та востаннє оновлений 19 січня 2025. Фанфік є закінченим, налічує 24 розділи та 82578 слів. Стосовно його популярності на платформі, «Неприємності на його порозі» переглянули більш ніж десять тисяч разів та вподобало більше чотирьохсот користувачів. Твір описує стосунки між чоловіками (М/М), зокрема, двома основними парами персонажів є Гаррі Поттер/Том Рідл (Волдеморт), а також Гаррі Поттер/Оригінальний чоловічий персонаж. Перший з перелічених у «шапці» пейрінгів є одним з найбільш популярних за кількістю переглядів в українському слеш-фанфікшені. Поєднання персонажів є типовим для квір-фанфікшену, адже Гаррі Поттер та Том Рідл в канонічному тексті є не лише протилежними за характером персонажами, а також головними протагоністом та антагоністом історії, що зумовлює наявність неординарної, цікавої фанатам динаміки стосунків. Окрім цього, в творі наявні

такі персонажі з першоджерела як: Драко Малфой, Фред Візлі, Джордж Візлі, Антонін Долохов та Барті Кравч молодший. Твір має рейтинг «Mature», а отже містить не занадто жорстоко зображений контент для дорослих, а також не має жодних «застережень» (англ. Warnings) платформи.

Серед «додаткових» тегів (англ. Additional Tags), тобто тих, що покликани повідомити читача про наявні у творі тропи: «Ravenclaw Harry Potter», «Boy-Who-Lived Neville Longbottom», «Wrong Boy-Who-Lived (Harry Potter)», «Sane Tom Riddle», «Tags May Change», «Smart Harry Potter», «Powerful Harry Potter», «Magically Powerful Harry Potter», «Healer Harry Potter», «Runes», «Necromancer Harry Potter», «Albus Dumbledore Bashing», «I'm Bad At Tagging» та «Jealous Tom Riddle». Можемо поділити їх на три смислові групи: ті, що натякають на сюжет твору; ті, що натякають на особливості персонажів твору, що, в свою чергу, впливатиме на його сюжет; ті, що розповідають про твір загалом, виражаючи відношення автора до першоджерела, написаного фанфіку або певних його елементів. До першої групи належать теги «Ravenclaw Harry Potter», «Boy-Who-Lived Neville Longbottom», «Wrong Boy-Who-Lived (Harry Potter)» та «Runes». З них можемо зрозуміти, що у «Неприємності на його порозі» Гаррі Поттер навчався на факультеті Рейвенкло замість Грифіндору, а також що «хлопчиком, що вижив» в історії виступає Невілл Лонгботом замість головного героя серії книг. Ці теги вказують на те, що історія відбувається в альтернативному всесвіті по відношенню до оригінальної, а отже, доцільно також було би додати тег «Alternative Universe», тим паче, що самі фанати серії книг часто класифікують тег «Wrong Boy-Who-Lived» як різновид тегів про альтернативний всесвіт у межах фандому «Гаррі Поттер» [43]. Тег «Runes» в свою чергу вказує на те, що важливу роль в історії гратимуть руни, що в контексті фандому може означати наявність описів рунічної магії. До другої

групи тегів належать «Sane Tom Riddle», «Smart Harry Potter», «Powerful Harry Potter», «Magically Powerful Harry Potter», «Healer Harry Potter», «Necromancer Harry Potter» та «Jealous Tom Riddle». Ці теги вказують на особливості характеру та здібностей персонажів, а саме: Гаррі Поттер розумний і доволі сильний маг – саме тому навчається на факультеті інтелектуально обдарованих учнів Рейвенкло. тег «Sane Tom Riddle» вказує та те, що Том Рідл у творі перестає грати роль злодія. Автор також надає магичну спеціалізацію Гаррі: зцілення та некромантія. Окрім цих тегів, «Jealous Tom Riddle» – популярний типовий тег на позначення тропу, за яким один з персонажів ревнує коханого героя до інших. До третьої групи належать теги «Tags May Change», «Albus Dumbledore Bashing» та «I'm Bad At Tagging». Два з них: «I'm Bad At Tagging» та «Tags May Change» вказують на те, що автор усвідомлює свій рівень обізнаності в системі тегів платформи й заздалегідь попереджає читачів, які звикли спиратися на теги в процесі пошуку та обрання фанфіку, про те, що вони можуть не до кінця відповідати змісту. Тег «Albus Dumbledore Bashing» вказує на негативне ставлення автора до персонажа Альбуса Дамблдора й те, що воно відображено у творі. Таким чином, теги слугують певним попередженням та контекстуальною підказкою, що вказує на певні наративні елементи, наявні в історії. Наприклад, читачі, улюбленим персонажем яких є Альбус Дамблдор, завдяки наявності тегу зможуть оминати роботу й, відповідно, уникнути негативних емоцій під час прочитання. «Шапка» також включає короткий опис роботи (анотацію), який, у випадку «Неприємності на його порозі» загалом, дублює інформацію, подану в тегах, однак подає її у більш розгорнутому вигляді. Такий опис, однак, виконує й окрему, вкрай важливу функцію: дає можливість ознайомитися з авторським стилем написання ще до того, як читач відкриває сам твір, що також є важливим

фактором впливу на прийняття фанатом рішення стосовно прочитання того чи іншого твору.

Оскільки фанфік є досить об'ємним за обсягом, пропонуємо короткий переказ сюжету для введення в контекст. Гаррі Поттер – могутній маг, що спеціалізується на цілительстві, рунічній магії та некромансії. Він – випускник факультету Рейвенкло у Хогвартсі. Не зважаючи на запрошення від обох із них, Гаррі займає жодної у війні між Темними та Світлими магічними силами. Натомість, як могутній цілитель, він пропонує послуги лікаря у своєму віддаленому маєтку для поранених чаклунів з обох сторін. Після однієї з битв до нього звертається Драко Мелфой: його друг сильно поранений і не перенесе трансгресію (телепортацію) надто далеко, а Гаррі, тим паче, винен йому послугу ще з часів навчання в Хогвартсі. Поттер лікує Смертежера, однак, без наслідків для себе: про випадок дізнається Волдеморт, який тепер прагне завербувати чарівника до лав Темних сил. Однак, маєток Гаррі надто вправно захищений: Волдеморт не здатен підійти близько, й, тим паче, зашкодити хлопцю, через що вони змушені розмовляти через бар'єр. Темний Лорд декілька разів повертається до маєтку цілителя в надії переконати Поттера доєднатись до Смертежерів, однак, марно. Натомість, під час однієї з зустрічей Гаррі випадково дізнається, що Волдеморт розчепив свою душу на шматки, які сховав у горокраксах (магічних предметах), заради безсмертя. Хлопець пропонує Темному лорду провести небезпечний ритуал возз'єднання душі, на що той погоджується. Після ритуалу Волдеморт розуміє, наскільки розщепленість душі впливала на його моральний стан: він утратив здатність відчувати емоції. Чоловік поступово позбавляється ідентичності Темного лорда, а його ідеї й уявлення про магічний світ (або, принаймні, обрані методи його трансформації) перестають бути настільки радикальними. Волдеморт

змінює ім'я на Марвело (друге ім'я Тома Рідла) Гонта (родове прізвище по материнській лінії). Вони з Гаррі проводять все більше часу разом, переважно за політичними дискусіями про світ Магії. Поступово, до Марвело повертається здатність відчувати емоції, й він розуміє, що закохується у Поттера.

Стосунки між двома чоловіками хоч і є важливою складовою твору, не покладені в основу його сюжету: перед нами розгортається історія першочергово про політичне та ідеологічне протистояння, що переросло у війну, у якій Гаррі Поттер прийняв нейтралітет і виступає єдиною зв'язною ланкою між Світлою та Темною сторонами. Певно, саме через другорядність романтичної лінії її структура не схожа на класичну, описану Г. Дженкінсом. Кожний з «рухів» у творі в тій чи іншій мірі модифікований. На початку, Гаррі та Волдеморт є ні друзями, ні ворогами: хоча Темного лорда спершу дратує поведінка чарівника, складно сказати, що вони відкрито ворогують чи ненавидять одне одного. Етап «Маскуліної дистопії» присутній лише частково: обидва хлопці поступово починають усвідомлювати свої почуття одне до одного, й Поттер спочатку заперечує можливість романтичних стосунків між ними: *«такий Марвело подобався йому все більше з кожним разом. І відчуття, які виникали, відрізнялися від тих, які він відчував до своїх коханців. Втім, Гаррі це навіть не дивувало. Оскільки початок їх відносин був не схожий ні на що інше, то й почуття були б такі ж, не схожі та нові. І Гаррі відмовлявся давати їм назву. Щоб це не було, в нього не було майбутнього»* [23]. Марвело, вперше за багато років знову відчуваючи емоції, спершу не може ідентифікувати їх: *«Чоловік ледь помітно нахмурився, розмірковуючи, яка ж може бути причина, щоб він так сильно піклувався про людину перед собою. Щось було, щось глибше, ніж бажання отримати союзника з більшою*

кількістю влади або ж можливість завдати старій ласці удару. І він поки ніяк не міг збагнути, що це. Він хотів ігнорувати цю можливу причину, ці незрозумілі почуття, і навіть робив так певний час. Але все ж вони нікуди не зникали й, здавалося, проявлялися все частіше та ставали сильніше з кожною новою зустріччю, з кожною розмовою. Тому йому потрібно було зрозуміти, що це таке» [23]. Каталізатором до усвідомлення закоханості для чоловіка згодом стає, що цікаво, зовсім інше відчуття – ревності до коханців Поттера: «Він роздратувався, бо сам хотів залишити ці синці на хлопцеві. Він був злий, бо хтось має доступ до того, що він сам не може отримати. Він ревнував. Бо він хотів Гаррі і не міг його мати. [...] Він хотів, щоб той стояв поруч з ним як рівний. Він хотів мати його в своїх руках. Але рази з тим він би з так само хотів віддати себе йому. Він хотів володіти й разом з тим належати. Йому подобався Гаррі. В романтичному ключі» [там само]. Однак, Марвело не запечерує наявність почуттів загалом, та, на відміну від Гаррі, не заперечує можливість виникнення романтичних стосунків між ними. До того ж, виникнення почуттів загалом не стає «перешкодою» в їх стосунках з Гаррі. Навпаки, чоловіки просто повільно та впевнено закохуються один в одного: спочатку просто фліртують, а згодом вже відкрито висловлюють свої думки та бажання. У творі також важко виділити конкретний момент «зізнання» («confession» за Г. Дженкінсом). Першим натяк на те, що він відчуває щось більше за дружні почуття, висловлює Марвело. Гаррі, однак, не одразу відповідає взаємністю: «Я б сказав, що не проти, але також попросив не поспішати. Бо мені потрібно було б розібратися з власними почуттями. Звичайно, якби це було справжнє побачення» [там само]. Однак, навіть це не стає перепорою у стосунках між чоловіками, адже Марвело, хоч і частково жартома, клянеться чекати на обранця вічно. Надалі ж, етап «зізнання» поступово змішується з етапом «маскулінної утопії», адже, хоч персонажі ще

не зізналися одне одному, читач усвідомлює, що їх, до того ж, вкрай утопічні (майже ідеальні) стосунки скоро перетворяться на романтичні. Цікаво, однак, що у творі немає жодної експліцитної сексуальної сцени між чоловіками, лише натяки на те, що вони відбуваються «за лаштунками» історії. Натомість, найбільш інтимна з точки зору емоційного значення як для героїв, так і для читачів, сцена – момент, коли між Гаррі та Марвело відбувається «магічне єднання» – *«об'єднання їхніх магічних енергій, що в тандемі в декілька разів перевищували силу в порівнянні з тим, що було у звичайному стані»* [23]. Таке єднання може статися тільки між «Єдиними» – *«так називали двох чарівників, душі та магія який були неймовірно сумісними»* [там само]. Саме тоді й відбувається друге «зізнання»: після напруженої битви з іншим чарівником, Гаррі зізнається, що ніколи не хотів такої долі (момент усвідомлення). Марвело заспокоює хлопця та робить комплімент його силі, на який Поттер, на диво, вперше відповідає взаємністю:

«– А як же час? – нагадав йому Марвело, і Гаррі знову поглянув йому в очі. І чоловік знав відповідь.

– А час був і не потрібний. Просто невеликий поштовх, щоб прийняти свої почуття. Я ж... я ж ніколи нічого подібного не хотів. І не відчував».

Після другого зізнання сюжетна лінія стосунків завершується, й до кінця твору чоловіки перебувають у справжній «маскулінній утопії»: підтримують одне одного, насолоджуються часом, проведеним разом тощо. Надалі у їх стосунках повністю відсутні емоційно напружені моменти аж до самої розв'язки твору, у якій напруженість, однак, зумовлена зовнішніми обставинами. В кінці твору Гаррі та Марвело отримують остаточний та беззаперечний «Harry Ending», адже обидва стають безсмертними. В контексті частоти використання тропу «bury your gays» в медіа таке рішення автора

стосовно завершення історії читається не просто як сатира, але й як своєрідний маніфест: квір-персонажі тепер нізащо не помруть, незалежно від будь-яких зовнішніх обставин. До того ж, однією з умов їх безсмертя у творі є те, що чоловіки можуть самі обрати, коли піти з життя, що вчергове вказує на недовіру фанатів до медіа-корпорацій, і як результат – бажання мати більше контролю над сюжетом та долями улюблених персонажів.

Відповідно, структура сюжетної лінії стосунків між Гаррі та Марвело у творі наступна: розвиток почуттів – зізнання собі – «прощупування ґрунту» (прояв інтересу, флірт) – інтимна близькість – зізнання іншому – істинна «маскулінна утопія».

За визначенням Дж. Е. Голдман, саме Гаррі виступає уособленням «токсичнішого» образу маскулінності у творі: він імпульсивний, ризикований, непостійний у стосунках й не прагне мати лише одного партнера. Марвело ж, з іншого боку, є уособленням «правильної» маскулінності: він спокійний, терплячий, турботливий, і головне – від початку до кінця вірний тільки своєму обранцю. Зрештою характер Поттера трансформується, а його маскулінність стає «більш зрілою», оскільки він обирає «моногамну вічність» зі своїм партнером.

Окрім цього, Гаррі та Марвело в межах твору як «Єдині» одне для одного також виступають «споріденими душами» (англ. Soulmates), що зумовлює тісний психоемоційний зв'язок між ними. Після «магічного об'єднання» чоловіки отримують здатність відчувати емоції та стан одне одного: «*[...] Марвело відчув зміни в магічній аурі свого Єдиного, і миттєво опинився поруч з його ліжком*» [23] – що вказує також на наявність у творі однієї з «семантичних» характеристик слешу, виділених Е. Вебб. Частково у творі також присутня тенденція до ізоляції персонажів від «зовнішнього» світу

шляхом переміщення в окремий закритий простір. У фанфіку цим простором виступає маєток Гаррі, на території якого відбувається більшість подій твору. Окрім цього, закритість простору підсилюється наявністю так званих «захистів», встановлених Поттером, що перешкоджають потраплянню небажаних гостей у будинок й створюють додатковий рівень відмежування описаного простору.

Аналіз обраного фемслеш-фанфіку

Звернімо увагу на «шапку» твору як на важливий елемент творення певних очікувань щодо його змістовного наповнення (див. Додаток 4). «Дратуюче» автора Valse_melancoli був опублікований 29 листопада 2022 року. Роботу переглянули 559 разів, та вподобали 95 користувачів платформи. Фанфік є закінченим, складається з одного розділу та налічує 902 слова. Відповідно, одразу маємо уявлення про невеликий обсяг твору, що є типовим для фемслеш-фанфікшену. Автор описує один з епізодів життя персонажів, а саме Венсдей Аддамс та Енід Сінклер – героїнь телевізійного серіалу «Wednesday» (2022). Окрім них, автор не вводить жодних інших персонажів у твір, що, цілком вірогідно, може бути зумовлене його обмеженим обсягом. Пейрінг Wednesday Addams/Enid Sinclair належить до таких, що почасти виникли через навмисно розміщені авторами першоджерела хибні натяки на романтичні стосунки між персонажами (квірбейтинг). Ця пара також є однією з найпопулярніших в українському фемслеш-фанфікшені, що свідчить про те, що уявлення про homosocial-homosexual континуум є універсальними для квір-спільноти, що робить квірбейтинг ефективним незалежно від національної приналежності певної фанатської спільноти.

Венсдей Аддамс та Енід Сінклер хоч і не є антагоністами в межах оригінального сюжету, однак, мають протилежні характери, що виступає своєрідною особливістю їх стосунків ще в першоджерелі. Відповідно, така динаміка стосунків між героїнями приваблює і фанатів: подібний тип пейрінгу є типовим для квір-фанфікшену. Твір має рейтинг «Teen And Up Audiences»: у ньому немає контенту для дорослих, однак, такий контент може бути неприйнятним для аудиторії віком до 13 років [31]. Робота також не має жодних застережень (No Archive Warnings Apply), що цілком закономірно, зважаючи на рейтинг.

«Додаткових» тегів (англ. Additional Tags) небагато: «Lesbian Wednesday Addams», «Lesbian Enid Sinclair», «Hurt/Comfort». У випадку «Дратуюче», можемо поділити теги на дві категорії: характеристика персонажів та характеристика тропів. До першої групи належать теги «Lesbian Wednesday Addams» та «Lesbian Enid Sinclair» – за допомогою них автор конкретизує сексуальну орієнтацію персонажок. До другої групи належить тег «Hurt/Comfort» – тег на позначення одного з найпопулярніших тропів у квір-фанфікшені. Окрім цього, «шапка» твору включає короткий його опис (анотацію), структурований у вигляді риторичного питання: *«Венсдей Аддамс ненавиділа людей, особливо тих що порушують її особистий простір. Чому ж вона зараз обнімається з Енід а в її голові жодної думки про вбивство?»*. Оскільки кількість тегів у шапці обмежена, у випадку «Дратуюче» саме опис слугує основним елементом, за яким потенційний читач може дізнатися про сетинг твору. Окрім цього, така анотація в творі також виконує функцію ознайомлення з авторським стилем написання, за яким фанати зможуть прийняти рішення про прочитання твору.

У «Дратуюче» автор описує епізод, що відносно хронології подій першоджерела відбувається одразу після кульмінації першого сезону телесеріалу: Венздей та Енід перемагають Гайда, однак, Венздей поранена й непритомніє. Прокидаючись в госпіталі, вона бачить іншу дівчину біля ліжка: Енід занепокоєна й боїться бути наодинці. Вона зізнається, що постійно носить светр Аддамс, адже його запах – єдине, що її заспокоює. Аби втішити дівчину, Венздей обіймає її, й раптом починає нервувати: всередині вирують почуття, яких вона до цього не відчувала.

Варто зазначити, що, незважаючи на те, що твір має фемслеш спрямування, можемо також застосувати формулу Дж. Е. Голдман до головних героїнь. Венздей, хоч і не є уособленням маскулінності, особливо «токсичної» маскулінності, в межах фанфіку виступає персонажем, що має типово маскулінні риси характеру, а саме жорстокість та норовливість: вона неодноразово висловлює, що щось дратує її, або ж що вона готова завдати комусь шкоди. Однак, наприкінці твору знаходимо зародки її подальшої внутрішньої трансформації: незважаючи на те, що дівчину дратують нові емоції, які вона відчуває стосовно Енід і поки не до кінця розуміє, вона не відштовхує подругу: *«Ця ситуація була дратуючою. Дуже дратуючою. І звичайно ж їй це не подобалося. Зовсім не подобалося. Тому вона притягнула Енід ближче до себе і закрила очі»* [39]. Цікаво, що у фанфікшені в межах пейрінгу Венздей Аддамс/Енід Сінклер обидві героїні можуть виступати уособленням «хлопчиська», однак, у різних його ітераціях: для Венздей провідними «токсичними» рисами зазвичай виступають зверхність, жорстокість та ризикованість, тоді як для Енід – легковажність та нерозсудливість. Відповідно, незалежно від того, хто з персонажок відтворює подібний квір-архетип у творі, вони зрештою проходять трансформацію:

вчаться розуміти та відкрито говорити про свої почуття, тобто стають більш зрілими. Початок подібної трансформації спостерігаємо й в аналізованій роботі.

Сетинг та персонажі у фанфіку повністю ізольовані від зовнішнього світу, що в першу чергу зумовлено обраним обсягом твору. Окрім цього, однак, у ньому наявні й штучно створені автором елементи, що сприяють відокремленню героїнь й забезпеченню інтимності їх взаємодії. Так, наприклад, змальований епізод відбувається в госпіталі, а саме – в палаті Венздей. Хоча ніде не зазначено, чи є палата індивідуальною, контекстуально розуміємо, що у ній знаходяться лише Венздей та Енід. Саме ізольованість простору, в якому відбуваються події твору, дозволяє як фікрайтеру, так і читачу сфокусувати увагу на персонажах, а саме на їх внутрішніх переживаннях та взаємодії одна з одною. Окрім цього, обмеженість простору зумовлює момент емоційної близькості між Венздей та Енід, а саме – сцену обіймів. Таким чином, виокремлюємо у творі ще одну, окрім описаної вище («complementary opposites») «семантичну» характеристику квір-фанфікшену за класифікацією Е. Вебб, а саме «alienation» – перебування героїв у ізольованому від зовнішнього світу просторі, що стає каталізатором їх емоційного зближення. Зокрема, сама інтимна сцена змальована дуже виважено, й, головне, ніжно: автор не намагається «пришвидшити» процес виникнення та розвитку почуттів між персонажами, а навпаки, наголошує на нібито дружності, «невинності» взаємодії, яка, однак, особливо у контексті першоджерела, має вагоме значення, адже Венздей протягом подій телесеріалу висловлює категоричне небажання мати будь-який, особливо фізичний контакт з іншими героями. Таким чином, за цією на перший погляд «невинністю» криється важливий момент першого почуттєвого «зсуву», що відбувається як

для Венздей, так і для Енід. Подібне зрушення символізує початок еволюції стосунків між персонажками, тобто вказує на початок процесу відновлення зламу у homosocial-homosexual континуумі першоджерела. Акцент на змалюванні почуттів персонажок підкреслює також відсутність сексуальних сцен у творі.

За класифікацією Г. Дженкінса, у фанфіку описано перший з чотирьох елементів класичної структури квір-фанфікшену, а саме початковий етап стосунків персонажів, на якому романтичні почуття між ними ще тільки зароджуються. Венздей, через емоційну перспективу якої автор описує сцену, поки не усвідомила наявності потягу до іншої дівчини: вона *«не може зрозуміти, що з нею відбувається»* та що саме змушує її нервувати [39]. Відповідно, кульмінацією твору замість «зізнання» (за класифікацією Г. Дженкінса) виступає момент зародження її почуттів до Енід. Відновленню homosocial-homosexual континууму у творі також сприяє основний обраний автором троп – «Hurt/Comfort». Небезпечна ситуація, пережита разом, а також поранення одної з героїнь в результаті стимулює розуміння тощо, що вони цінують одна одну більше, ніж зазвичай вважається прийнятним в межах виключно дружніх стосунків: Венздей *«краще б вирізала собі язик іржавим ножем, ніж сказала б комусь, що вона тоді страшенно злякалася за Енід»* [там само]. Енід також панічно боїться втратити Венздей: *«Я так боялась за тебе, я думала він тебе вб'є і я боялася, що не встигну йому завадити»* [там само], в той час як Адамс готова пожертвувати деякими своїми принципами (відмовою від фізичного контакту з людьми), аби заспокоїти дівчину.

Таким чином, у «Дратуюче» Valse_melancoli дотримується типових змістових характеристик фемслеш-фанфікшену, однак, змальовує лише

перший з чотирьох «рухів» у стосунках Венздей та Енід – «The Initial Relationship», з натяком на початок «Masculine Dystopia».

ВИСНОВКИ

Фанфікшен як форма творчої інтерпретації певного тексту та як окремий літературний жанр продовжує приваблювати квір-фанатів та читачів, зокрема й українських, своєю відкритістю, творчою безмежністю, а головне – відсутністю цензури, що часто стає перешкодою до висвітлення ЛГБТ тематики в масових медіа.

Квір-фанфікшен має свої особливості, зокрема – композиційні. Типову структуру слеш-історій описав Г. Дженкінс, виокремлюючи чотири основні «рухи»: «The Initial Relationship», «Masculine Dystopia», «Confession» та «Masculine Utopia». Така побудова також є поширеною у фемслеш-фанфіках. Окрім цього, квір-фанфікшен має певні змістові особливості. Так, Г. Дженкінс наголошує на тому, що слеш-фанфіки часто зосереджені на першому романтичному та/або сексуальному досвіді персонажів, а Е. Вебб виділяє наступні поширені у квір-фанфіках теми: «complementary opposites» – персонажі пари мають протилежний характер; «breaking through obstruction» – протягом твору герої мають подолати певну, часто психологічну, перешкоду; «alienation» – простір фанфіку часто є ізольованим з метою фокусування на почуттях та взаємодії персонажів; та «psychic connectivity» – здатність героїв посилено відчувати емоції та стан одне одного. Дж. Е. Голдман також звертає увагу на те, що у слеш-творах часто один з персонажів є уособленням «незрілої» маскулінності й виступає в образі «хлопчиська». Однак, поступово протягом твору такий персонаж трансформується, й «незріла» маскулінність стає «зрілою».

Станом на травень 2025 року найпопулярнішою та найактивнішою Інтернет-платформомою фанфікшену в Україні є Archive of Our Own, де загалом

опубліковано більш ніж п'ятнадцять тисяч квір-фанфіків. Українська мова входить в десятку найбільш використовуваних на платформі.

Трохи більше половини від усіх українських фанфіків, опублікованих на платформі (58,4%) мають слеш-спрямування. Популярність цього жанру значною мірою варіюється від фандома до фандома і визначається, перш за все, вподобаннями фанатів, зокрема найбільш популярними пейрінгами в кожному з них. Загалом, український слеш-фанфікшен, по-перше, слідує світовим тенденціям спільноти, а по-друге, зберігає традиційну композиційну структуру, описану Г. Дженкінсом. Водночас український слеш вирізняється особливою популярністю тегу «гумор», зокрема, політичної сатири. Значна частка фанфіків із цим тегом описує стосунки українських діячів ХХІ століття, які іноді вступають у стосунки з діячами інших країн. Особливою категорією є «укрреал» – тег на позначення історій, події яких розгортаються в Україні. Комічний ефект у таких творах часто досягається через перенесення неукраїнських персонажів в український контекст або стилізацію імен та характеристик героїв під українські. Таким чином, український слеш-фанфікшен наслідує одну з найдавніших українських літературних традицій – травестію, що корінням сягає часів «Енеїди» І. Котляревського. За роки війни та репресій гумор став одним із інструментів спротиву, копінговою стратегією, необхідною для виживання нації та культури – відлуння цього феномену також найбільш яскраво проявляються у гумористичному фанфікшені.

Найпопулярнішим українським слеш-фанфіком за кількістю вподобань є «Неприємності на його порозі» автора I_found_the_meaning в межах фандому «Гаррі Поттер», вперше опублікований 10 серпня 2024 року та завершений 19 січня 2025 року. У творі змальовано протистояння між Світлими та Темними чаклунами, що переросло у війну, у якій Гаррі Поттер зберігає нейтралітет і

виступає зв'язною ланкою між сторонами. Основним пейрінгом є Гаррі Поттер/Том Рідл. Хоча романтичні стосунки між ними є важливою частиною сюжету, вони залишаються другорядною лінією, а композиція твору лише частково відтворює композиційну структуру, описану Г. Дженкінсом. Розвиток стосунків Гаррі та Марвело проходить у такі етапи: розвиток почуттів – зізнання собі – «прощупування ґрунту» (флірт) – інтимна близькість – зізнання іншому – досягнення істинної «маскулінної утопії». У творі також наявні дві сцени зізнання: перша більш імпліцитний, проте досить очевидна для читача, друга – повністю експліцитна. Після другого «зізнання» сюжетна лінія завершується, і до кінця твору герої перебувають у справжній «маскулінній утопії». Наприкінці вони стають безсмертними, що в контексті поширеності тропу «bury your gays» можна розглядати як своєрідний маніфест автора: квір-персонажі не помруть незалежно від зовнішніх обставин. Гаррі у творі уособлює «незрілу» маскулінність, на відміну від Марвело, що символізує «зрілу». Крім того, між ними встановлюється тісний психоемоційний зв'язок: в певний момент твору герої дізнаються, що є «спорідненими душами». Частково у творі присутній мотив ізоляції персонажів: більшість подій відбувається у маєтку Поттера, відмежованому від зовнішнього світу захисними бар'єрами.

Щодо українського фемслешу, його частка в українському фанфікшені становить лише 5,8%. Більшість українських фемслеш-фандомів є малочисельними – налічуюють до десяти творів. Деякі популярні фемслеш-пейрінги спочатку були слеш-пейрінгами, які автори штучно трансформували у фемслеш через зміну гендеру персонажів. Це пов'язано з популярністю тропів на кшталт genderswap, genderbend та інших подібних. Український фемслеш переважно представлений «драбблами» – короткими творами,

епізодами чи замальовками. Порівняно зі слешем, у фемслеші майже відсутні гумор та сатира, зокрема політична, що зумовлено демографічним складом політичних діячів України. Окрім того, фемслеш частіше фокусується на емоційній (а не на фізичній) близькості персонажів, і містить значно менше перекладних творів. Загалом, фемслеш наразі перебуває на периферії українського квір-фанфікшену, адже є вкрай малочисельним за кількістю творів й багато в чому наслідує слеш.

Найпопулярнішим українським фемслеш-фанфіком є «Дратуюче» автора Valse_melancoli, опублікований 29 листопада 2022 року у межах фандому «Wednesday». Твір описує епізоди життя персонажок Венсдей Адамс та Енід Сінклер, що мають протилежні характери. У творі описано перший із чотирьох елементів класичної структури квір-фанфікшену, а саме початковий етап стосунків («The Initial Relationship»). Кульмінацією замість «зізнання» стає момент виникнення романтичних почуттів Венсдей до Енід. Сетинг твору та персонажі повністю ізольовані від зовнішнього світу, що обумовлено, зокрема, невеликим обсягом твору. Ізольованість простору подій дозволяє сфокусувати увагу на внутрішніх переживаннях і взаємодії героїнь. Акцент на змалюванні почуттів персонажок підкреслюється відсутністю сексуальних сцен у творі. Хоч твір і має фемслеш спрямування, до головних героїнь можна застосувати формулу Дж. Е. Голдман: Венсдей виступає персонажем із типово маскулініними рисами, зокрема жорстокістю та норовливістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Велика Книга Фанфіків (ВКФ). Велика Книга Фанфіків. URL: <https://fanf-book.at.ua> (дата звернення: 10.05.2025).
2. Долімор Дж. Сексуальне дисиденство: Від Августина до Вайлда, від Фройда до Фуко / пер. з англ. І. Гарник, П. Таращук. Київ : Вид-во Соломії Павличко "ОСНОВИ", 2004. 558 с.
3. Жанр. Літературознавча енциклопедія: У двох томах / уклад. Ю. Ковалів. Київ, 2007. Т. 1. С. 364–365.
4. Іванюк Б. Жанр. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / ред. А. Волков. Чернівці, 2001. С. 197–198.
5. A Fragment Out of Time. Fanlore. URL: https://fanlore.org/wiki/A_Fragment_Out_of_Time (date of access: 24.04.2025).
6. Archive of Our Own. Archive of Our Own. URL: <https://archiveofourown.org> (date of access: 24.04.2025).
7. Archive of Our Own. Fanlore. URL: https://fanlore.org/wiki/Archive_of_Our_Own (date of access: 10.05.2025).
8. Barthes R. S/Z / trans. from French by R. Miller. Oxford : Blackwell Publishing Ltd, 1970. 271 p.
9. Brennan J. Queerbaiting and Fandom: Teasing Fans through Homoerotic Possibilities. Iowa City : University Of Iowa Press, 2019. 257 p.
10. Bury Your Gays. TV Tropes. URL: <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/BuryYourGays> (date of access: 20.05.2025).
11. Busse K. Framing Fan Fiction: Literary and Social Practices in Fan Fiction Communities. Iowa City : University Of Iowa Press, 2017. 263 p.
12. Chapman-Kelly A. M. Fanfiction as Queer Healing: Femslash Authorship and the Swan Queen Ship. London; New York : Bloomsbury Academic, 2024. 232 p.

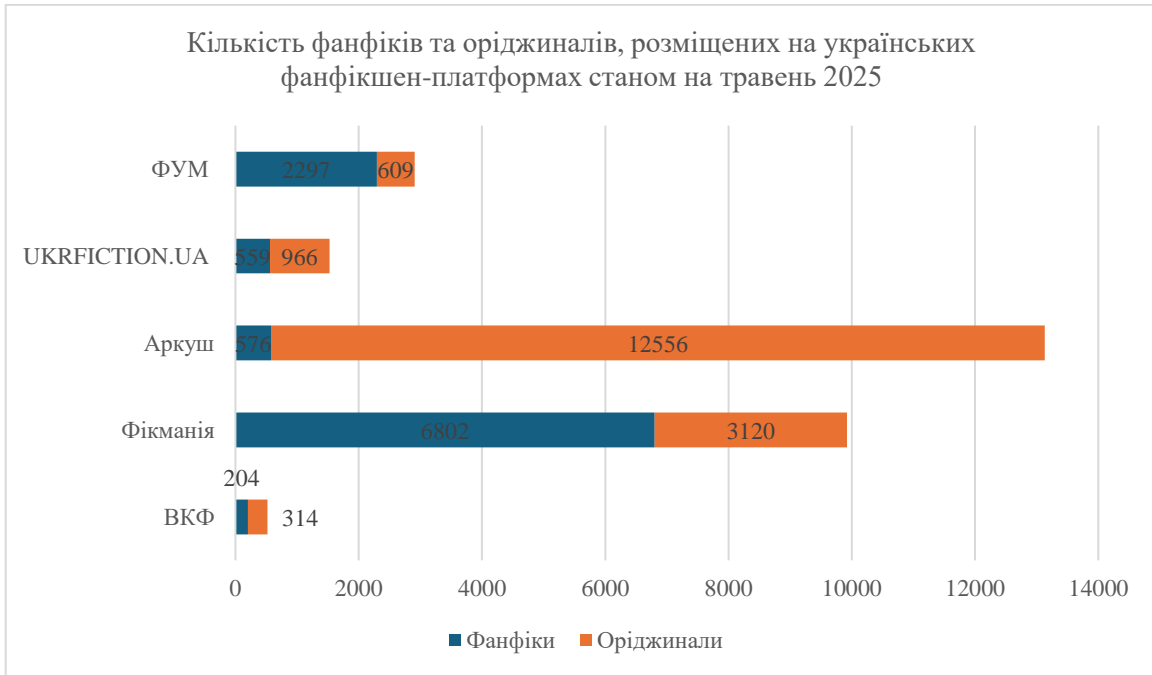
13. Coccia E. Femslash fan fiction's expansive erotic imaginary. *Transformative Works and Cultures*. 2022. Vol. 38. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2022.2205> (date of access: 29.04.2025).
14. Cranz A. The History of Femslash, the Tiny Fandom That's Taking Over the Universe. *GIZMODO*. URL: <https://gizmodo.com/the-history-of-femslash-the-tiny-fandom-thats-taking-o-1765143690> (date of access: 25.04.2025).
15. Drabble. *Fanlore*. URL: <https://fanlore.org/wiki/Drabble> (date of access: 12.05.2025).
16. Fathallah J. Moriarty's Ghost. *Television & New Media*. 2014. Vol. 16, no. 5. P. 490–500. URL: <https://doi.org/10.1177/1527476414543528> (date of access: 29.04.2025).
17. Femslash. *Fanlore*. URL: https://fanlore.org/wiki/Femslash#1970s_Femslash (date of access: 24.04.2025).
18. First Time (genre). *Fanlore*. URL: [https://fanlore.org/wiki/First_Time_\(genre\)](https://fanlore.org/wiki/First_Time_(genre)) (date of access: 17.05.2025).
19. Foucault M. *The History of Sexuality* / trans. from French by R. Hurley. New York : Pantheon Books, 1978. Vol. 1 : An Introduction. 169 p.
20. Genre. *Fanlore*. URL: <https://fanlore.org/wiki/Genre> (date of access: 01.05.2025).
21. Goldmann J. E. *Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family in the Fandoms "Star Trek" and "Supernatural"*. transcript Verla, 2022. Vol. 29. 357 p.
22. Hurt/Comfort. *Fanlore*. URL: <https://fanlore.org/wiki/Hurt/Comfort> (date of access: 18.05.2025).
23. I_found_the_meaning. Неприємності на його порозі. *Archive of Our Own*. URL: https://archiveofourown.org/works/57358492?view_full_work=true (дата звернення: 25.05.2025).

24. Jenkins H. *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*. New York : Routledge, Chapman and Hall, Inc., 1992. 370 p.
25. Kelley B. *Loving Fanfiction: Exploring the Role of Emotion in Online Fandoms*. New York : Routledge, 2021. 232 p.
26. Kosofsky Sedgwick E. *Epistemology of the closet*. Los Angeles : University of California Press, 1990. 258 p.
27. Kustritz A. *Identity, Community, and Sexuality in Slash Fan Fiction*. London ; New York : Routledge, 2023. 282 p.
28. Lamb P. F., Veith D. L. *Romantic Myth, Transcendence, and Star Trek Zines. Erotic Universe: Sexuality and Fantastic Literature*. 1986. P. 235–258.
29. Original Fiction. Fanlore. URL: https://fanlore.org/wiki/Original_Fiction (date of access: 15.05.2025).
30. Pande R., Moitra S. "Yes, the Evil Queen is Latina!": Racial dynamics of online femslash fandoms. *Transformative Works and Cultures*. 2017. Vol. 24. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2017.0908> (date of access: 29.04.2025).
31. Rating. Fanlore. URL: <https://fanlore.org/wiki/Rating> (date of access: 27.05.2025).
32. rennie_13. Стало Краще. Archive of Our Own. URL: <https://archiveofourown.org/works/41614809> (дата звернення: 11.05.2025).
33. Russ J. *Magic mommas, trembling sisters, puritans, and perverts: Feminist Essays*. New York : The Crossing Press, 1985. 119 p.
34. Russo J. L. Femslash goggles: Fan vids with commentary by creators. *Transformative Works and Cultures*. 2017. Vol. 24. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2017.01026> (date of access: 29.04.2025).
35. Russo J. L. The queer politics of femslash. *The Routledge Companion to Media Fandom*. 2017. P. 155–164. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315637518-20> (date of access: 29.04.2025).

36. Stanko D. Fanfiction as a megatext. *International Humanitarian University Herald. Philology.* 2024. № 66. С. 142–144. URL: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.66.31> (дата звернення: 01.05.2025).
37. Tags. Fanlore. URL: <https://fanlore.org/wiki/Tags> (date of access: 01.05.2025).
38. The Ring of Soshern. Fanlore. URL: https://fanlore.org/wiki/The_Ring_of_Soshern (date of access: 24.04.2025).
39. Valse_melancoli. Дратуюче. Archive of Our Own. URL: <https://archiveofourown.org/works/43326291> (дата звернення: 27.05.2025).
40. Webb E. *Slash as Genre : Thesis.* Washington, D.C., 2012. 79 p.
41. What is a tag? | FAQ. Archive of Our Own. URL: https://archiveofourown.org/faq/tags?language_id=en#whatisatag (date of access: 01.05.2025).
42. Willis I. *Slash as queer utopia.* Queer Space: Centres and Peripheries Conference at UTS. Sydney. P. 1–6. URL: https://ro.uow.edu.au/articles/conference_contribution/Slash_as_queer_utopia/27792819?file=50561829 (date of access: 26.04.2025).
43. Wrong Boy-Who-Lived. Fanlore. URL: https://fanlore.org/wiki/Wrong_Boy-Who-Lived (date of access: 25.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток 1. Кількість фанфіків та оріджиналів, розміщених на українських фанфікшен-платформах станом на травень 2025

Додаток 2. Кількість фанфіків, опублікованих певною мовою

Додаток 3. Шапка фанфіку «Неприємності на його порозі» автора I_found_the_meaning на АОЗ

Rating:	Mature
Archive Warning:	No Archive Warnings Apply
Category:	M/M
Fandom:	Harry Potter – J. K. Rowling
Relationships:	Harry Potter/Tom Riddle Voldemort , Harry Potter/Tom Riddle , Harry Potter/Original Male Character(s)
Characters:	Harry Potter , Tom Riddle Voldemort , Tom Riddle , Draco Malfoy , Antonin Dolohov , Fred Weasley , George Weasley , Barty Crouch Jr.
Additional Tags:	Ravenclaw Harry Potter , Boy-Who-Lived Neville Longbottom , Wrong Boy-Who-Lived (Harry Potter) , Sane Tom Riddle , Tags May Change , Smart Harry Potter , Powerful Harry Potter , Magically Powerful Harry Potter , Healer Harry Potter , Runes , Necromancer Harry Potter , Albus Dumbledore Bashing , I'm Bad At Tagging , Jealous Tom Riddle
Language:	Українська
Stats:	Published: 2024-08-10 Completed: 2025-01-19 Words: 82,578 Chapters: 24/24 Comments: 186 Kudos: 418 Bookmarks: 74 Hits: 10,034

Неприємності на його порозі

I_found_the_meaning

Summary:

Волдеморт не пішов до Поттерів. Зрештою, їх дитина лиш напівкровка, зовсім інша справа хлопчик Лонгботомів. Не дарма ж він проповідував чистокровні переконання. Він все ще стає привидам від власного смертельного закляття, а Поттери помирають разом з Сіріусом та Ремусом, цього разу від рук Лестранжів та Петігрю.

Невіл росте як Хлопчик-що-Вжив, а Гаррі віддають Дурслям як єдинним живим родичам. Однак цього разу улюбленим місцем маленького хлопчика для уникнення ненависного кузена з його бандою була бібліотека. Гаррі росте розумним хлопцем, що врешті решт іде до факультету воронів.

Це змінює досить багато. Але це не змінює того, що навіть зараз Гаррі Поттер привертає увагу Волдеморта. Хоча і через кілька років після закінчення Хогвартсу. І цього разу з зовсім інших причин та на інших умовах.

Додаток 4. Шапка фанфіку «Дратуюче» автора Valse_melancoli на АОЗ

Rating: [Teen And Up Audiences](#)
Archive Warning: **[No Archive Warnings Apply](#)**
Category: [F/F](#)
Fandom: [Wednesday \(TV 2022\)](#)
Relationship: [Wednesday Addams/Enid Sinclair](#)
Additional Tags: [Lesbian Wednesday Addams](#), [Lesbian Enid Sinclair](#), [Hurt/Comfort](#)
Language: Українська
Stats: Published: 2022-11-29 Words: 902 Chapters: 1/1 Comments: 33
Kudos: 95 Bookmarks: 1 Hits: 559

Дратуюче

Valse_melancoli

Summary:

Венздей Аддамс ненавиділа людей, особливо тих що порушують її особистий простір. Чому ж вона зараз обнімається з Енід а в її голові жодної думки про вбивство?